

**Mantalil ti stk'el chcha'bi ti lek xbat xchi'uk stak'
jak'betik sjam smelolal ti k'usi k'an ta jk'an ta jna'tike
yu'un ta stojolal jlumaltik Chiapas.**

Ach' mantalil ti lok'emtalet ta svunal jmuk'ul jlumaltik
Ta sk'ak'alil xljachebal yual octubre ta 2006.

TSIB VUN TI OY O YIPE

Slajeb xcha'meltsanel svunal yu'un Jmuk'ul jlumaltik,
Ta baluneb xcha'vinik yu'n agosto ta ya'vilal 2007

Yalbilal sk'oplal ta yotalal: 412

Ti ta chib xchanvinikal yabtelalel ti lo'il k'opetike ta Smuk'ul Mantalil ti Muk'ul
Jlumaltik, ti oy skolem al xchi'uk Yabtelanel ti ta yosilal Chiapas, ti xtak' xich' tunesel
ti smantalil pasbile, ti oy ta Smuk'ul mantalil k'op ta jujun lum; xchi'uk ti,

**Tsakel ta muk'
(considerando)**

Ti banuneb xcha'vinik smaltalile, ta sba svok'olil, ti ta Smuk'ul Mantalil K'op yu'un
slumaltik Chiapas, ta xa'be stunes li Muk'ul tsobombail yu'un diputado muk'ul lume, ti
ak'o la sk'elik slabanik batel ti bu mu'yuk tunesbil li ta Muk'ul Ts'oblejal tsobajel, jech
k'ucha'al oy xich' alel pasel mantalil ti ta xliktal ta toyol, kajal Mantalil ta Méxicoe.

Ti ta Stekel Muk'ul Mantalil yu'un yosilal ti Mexicoe te ta svakibal yotalal, ta xal ti
skotol ti k'usi sk'an xich' alel jun snopbenale mu'yuk la chich' pajel, chich' chukel, pe
ja' to la mi mu'yuk k'usi chich' tukiel ti manteletike, mi mu'yuk la xich' utilanel yan
oe, mi mu'yuk k'usi chopolal ta jpastike, o mi mu'yuk chich' sokesbel sjol yo'nton ti
jnaklejetike, va'un bi xu' chak'il ti sk'oplal ya'yey ti k'usi ta k'an xich' na'ele.

Ti ta Stekel Smuk'ul Mantalil yu'un Chiapas, ti Kolemal xchi'uk Yabtelanel ti yosilal
Chiapae, te ta xchanibal yotalal mantalil, te chal ti xu' la spas k'usi lek chich' pasel
jujun vinike, jech k'ucha'al ta comon ti ja' jech chal ti smuk'ul Mantalil ta kajale yu'un

ti Mexicoe, ti jech o cha' ale; ti mu la buch'u junuk xu' spajes, xchuk ti k'usi jujuntal lek k'usi chich' pasele, ja' to mi likem tal sk'oplal ta toyole.

Jech k'ucha'l yich'a ael li tsk'altoe, ti ta Mexicoe, k'alal to'ox yich' cha'meltanel li manteletik ta ya'vilala 1977, te yich' ak'el ta svak'ibal yotolal mantal, ti ta smuk'ul mantalil k'o ti yosilal Mexicoe ti xu' la xich' jak'el ti k'usi chich' k'an xich' jak'ele, ti ja' la oy ta jtojolaltik jujun vinike, ti te la snoch'anik ta lajebal xa ts'ibabil vun ti chal "ti k'usi k'an na', cha'iya'i jun vinik yu'un ak'bil ta stojolal ti Jk'el muk'ul lume". Ja' jech k'unk'ntik tuk'ib batel sk'oplal, jelavbatel yu'unik sk'oplal li Almantaletik, Jchukvanejetik ti yu'un Muk'ul lume ti xu' jak'tik, ka'ibetik stuk'il ti lo'il a'yejetike, ti ja' jun mantal ti tik'il ta muk'ul mantalil, ti oy xa jujun muk'tikil lumetike.

Ti ta kosilaltik Chiapae, yu'un k'unk'untik chjel batel k'u s-elanil ta labanel ti jlumaltike, li jtunel j-abteletike oy sk'oplal ta xalbik ya'yejal ti k'usi pasojan li ajvaliletike; pe ti k'usine, sk'an li muk'tik tsobom abtelaletike ti ak'o stunesik li jnaklejetike, yu'un ja' oy ta yok skobik ti mantal eke.

Ja' jech xtok, ti k'usi lek chich' pasele ti ja' yabtel ti Jtunel abtel ta Muk'ul lume, ti ak'o yak', yalbe sjam ti buch'u ta xk'ane ti ja' no'ox sventa ti jlumaltiketike, ja' no'ox xu'xak' ta na'el ti k'usi mu stak'e ti mi yu'un yantik oe, ja' no'ox jech xu' stak' spas.

Ta slajebal xane, sk'an xich' ael ti, ak'o mi ja' yabtelik ti chliktal jun Muk'ta mantalile oy bak'intike mu xa k'u xut xalik ti k'usi a'yeje, pe ti ta jujun Muk'ul lumetike oy ta yok sk'obik xchi'uk oy ta sbaik xchi'uk jna'ojik lek ti k'alal ti lo'il a'yeje, oy ach'to, yu'un sk'an lek sna'ik, ti bu ch'u ta xale xchi'uk buch'u ti oy ta yok sk'obike yo' lek xbat yu'nike, ti yo' lek xich' a'ibel smelolale ti k'usi chich' jak'ele, ti k'usi chich' k'anele, oyuk lek sjam xchi'uk ach'uk to, ti yo' lekuk k'ot ta pasel ta stojolaltike.

Ti sba bie ti bu chalbe sjam ti Mantale, ta xal ti skotolal vinik antsetik, xu' la xk'an xa'ik ti k'usi k'an xa'ik xchi'uk ti k'usi sk'an sna'ik yu'u ti lumetike xchi'uk no'ox xtok ta spot ti k'usi ti k'usi oy ya'yejal jujun vinike, jech' k'ucha'al ti xalik k'uyepal laj yu'unik ti tak'ine xchi'uk xtok sk'an xich' ael ti k'usi lek sak sk'obik xlok'ik li jtunel j-abteletike ti Muk'ul jlum Chiapae; ti ja' sk'a spasilk cumplir ti leye, ti abteletik ta jujun

lume jech k'ucha'al buch'u pasik mantale xchiuk ti bucho xtik'vanik ta chukel yu'u ti muk'ul lume, ti jujun jlumaltiketike, xchi'uk ti jujun jtunel abteletik ta jujun jlumaltiketike ti oy ta Smuk'ul mantalil vun ta slumal Mexicoe, xchiuk ti slumal Chipae.

Ti sk'oplal ti xu' xkojtkin, jna'tik ti ya'yejal k'usi ta jk'antik ta stojolal jlumaltike, yu'un la ti jtunel abteletik ta muk'ul lume yu'un la chak'ik ta na'el ti k'usi ta spasike, ti ta spukbik ya'yejal ti tsakbiluk ta muk' sk'op ya'yej k'alal sjak'ik ti yajval lumetike ti ak'o yak'ik ta na'el ti k'usi oy ta yok sk'obike; jech no'ox xtok ti ak'o sk'ejik lek ti k'usi oy ta yok sk'obik Jujuy vinik ti j-abteletike ti ja' jech ta xal ta smuk'ta mantalile; ti ak'o tsakvanikuk no'ox ta muk' ti k'usi chich' jak'bel smelole xchi'uk sobajik no'ox ta yalel ti k'us chich' k'abel, chich' jak'bel ta stojolal ti jtunel j-abteletike ti ja' jech albil smantalil ti muk'ta mantal vune; xchi'uk xtok mu'yuk ta sk'anbik stojol k'usi chich' jak'belike; chi'uk ichbilikuk ta muk' ti k'usi ta xak' ta na'el ti snopbenal yu'unike ta komone, xchi'uk oy spojel ti jnaklejetik ti buch'u xal ti yelek'al xchopolal ti jtunel j-abteletik ta lume.

Ti k'uxi lek xna'ojik xchanojik ta yalel ti a'yej lo'il chich' k'anbele, yu'un oy ta mantalil ti ak'o oyuk o xchanobtaselik ti yaj abteltak ti j-tunel abteletik ta jujuy lume, sventa yak'el lek ta na'el ti lo'il a'yej sventa jlumaltike, xch'uk no'ox xtok oy ta smantalil ti xu' sk'ejik ti k'usi svun yu'un stukike, ti ak'o sk'elik, sk'ejik, stuk'ulanik ti vunetik ta snaile.

Ti xchibal xbi ta smantalil ti bu chal yak'el ta na'el ti lo'il a'yej ti k'usi chich' jak'ele, ti yu'un albil sk'oplal ti skotol vinik antsetik, yu'un xu' sjak', sk'an ti k'usi tsk'an cha'i ya'ie ta stojolal ti jtunel j-abteletike; ti k'alal chich' jak'ele yu'un sk'an tsibtabil bayel chbat jun vun, xu' mi xich' tsibtael bal ta stakobil chinabtak'in, mi mu'yuk k'usi xich pasel o, xich' takel batele, xu' ta eil xba yal, ti jtunel j-abteletike ta snojesik jun vun ti k'usi ta k'an ti yajval lume, jech no'ox xtok ti j-abteletike ti k'usi la snojesik ta vune ta xak'ik jlik slok'obil vune ti buch'u ta sjak' a'yeje, skotolal ti k'usi xich' jak'bel ya'yel ta lume, yu'un ja' no'ox ta xjalil lajuneb k'ak'al ta yorail yabtelik ta xich xich' lik atel k'alal yich' ak'el ti vune; mi oy k'usi mu tsob sba yu'unik ti k'usi ta k'anbile, xu' xich'

chapel xchi'uk xu' sjelav lajuneb k'ak'al no'ox xtok, pe ja' to mi yu'un oyk'usi tsots sk'ane, xchi'uk junkantik no'ox jech.

Ti smuk'ul mantalil li'e ta xal mi te no'ox ts'ijil ti buch'u chal ti a'yejale, mauk la sk'an xal ti mu sk'an xale, yu'un la mu'yuk stsakoj ta muk' ti smuk'ul mantalile, mi jech k'ot ta pasel taje, yu'un ta x-ayan sk'oplal sbiik ti j-tonel j-abteletik ta lume, yu'un oy stojobil ta muk'ul mantalil ti bu chal sventa jtunel abteletik yu'un muk'ul lum yu'un Chiapas.

Ti ta yoxibal sbie, ta xal ti yu'un ak'o jamal la jyalik ti a'yejale chich' k'anel ti jtuneletike, yu'un oy ta smantalil ti xu' xal, sjam ti a'yej ti jtunel j-abteletike ta stojolal ti yajval lumetike, yu'un lekuk xchapet xchi'uk mu xjalij xak'ik ta na'el ti ja' jech oy ta sk'oplale, ti k'usi oy yayejal yu'un ti jtunel j-abteletike, ja' ti buch'u o'lolo stotilale jech' k'ucha'al buch'u ko'ol xu' xak' yeike; jech no'ox xtok ti buch'u xich tojolike, o mi oy ta sbaik juchope, jech no'ox xtok ti buch'u biinem stakopal ta jun abtelale, yu'un xu' xalbe sjam ek, yu'un ta xak'ik ta ilel ti k'usi ta xabtelanike, vunetik, yelanil smantilil abtelal, svunaltak koltael, snojesobil vunetik, smantalil abtelaletik; jech k'ucha'l k'uxi snitilul stsakalul ti abtelaletik, jech k'ucha'al li k'usi oy skotolal ta stojolal li jtunel j-abteletike yu'un chak'ik' ta na'el, chak'ik ta nael ti k'u s-elan nitil tsakal ti j-abteletike, stuike, ti k'u s-elan xchapoj sbaik xchi'uk ti k'usi stpasik jujun vinike; skotol chich' ak'el ta a'yej ti k'usi meltsajem sk'oplal ti j-abteletike, ti xvarchail smerioil ti jun muk'ta lume, ti yu'un jujun jlumaltiketike; skotolal ti vuentik pasbikil ta jujun tsobajel, jech k'ucha'al svunal xchapanobil k'op, ya'yejal k'op, ts'ibtael ta jujun tsobajel; ti svunaltak k'opetike xchi'uk svunaltak xchapaneltak ak'o mu sk'an xak'ik ti jujun vinike; jech k'ucha'al vunal sk'opik li yiltael sbaik li buch'u sk'an ya'ik li yabtelike, o li buch'u oy xa yabtelike ta jun lume, li svunal yalel sk'oplal li buch'u stujik li jtunel abteletike, xchi'uk yantik.

Ti k'alal oy yalbelal sk'oplal ti lo'il a'yej, ta xich' meltsanel jun sk'oplal ti ja' sbi cha'tsakel ta muk', mi oy buch'u mu'yuk tsakbilik lek ta muk' ti k'usi ta sk'anike, ti mi mi mu x-albatik ti k'usi ta sjak'e, stak' sba sa'beik sk'oplal ta yan jva'lejetik ti buch'u ja' sventainojik ti yalel sk'oplal ti mantalil vune, ti muuk x-ech lajuneb k'ak'al k'alal slajeb xa ay sjak'e.

Ti ta xchanibal smantililale, te ts'ibabil ti smantalil xchi'uk smulilal mi oy k'usi xk'ot ta pasele, jech k'ucha'al xkaltik li buch'u yich'oj ta muk'e mu'yuk spasbe svunal ti k'usi chak' ta na'ele, ti va' s-elan spaltaile yu'un oy smulilal ta stojolal ti buch'u ta xak'ik' smantanlile, jech no'ox ti jtunel j-abteletik ti buch'u ta ch'ikan, sjatan ti vunetik bu tsakajtik ti ya'yejal ti k'usi yich' pasele, yu'un oy smulilal ti ts'ibabil mantalilal ta yatola 45, ta svak'ibal svok'olal, ti ja' ta smantalil ti jtunel jtuneletik ta yu'un yosilal ti muk'ul lum Chiapas, jech' mi mu'yuk lek k'usi la spasik ti ta yabtelike yu'un oy smulal ti te oy tsakal ti sts'ibabil mantilal, ja' ti mu'yuk k'usi utlanbil ta stajolal jnaklejetik xchi'uk mi m'yuk x-och ta chukel.

Ti ta xvo'obal smantalilale, ta xal ti yu'un ta xchotik ti ja' sbi Instituto de Acceso a la Información Pública de la administración Pública Estatal, Snail Sjak'banel Lo'il a'yej yu'un Abteleletik sventa Jtunel abteleletik ta Smuk'ul Lumal yu'un Chiapas, ti ja' jun abtelal ch'ak'al yu'un ta stojalal ti jtunel j-abteletike ta Chiapas, ti ja' jchop abteletik ta sbaik skotolal, oy nail yabtelik stukik, ta sa'bik stak'inal yabtelik stukik, jech k'ucha'al ta x-abtejik stukik, snopik stukik, smeltsanik stukik, ta xchapan sba tsmeltsan sba stukik, xalik batel xchi'uk ta xtikik ta chukel ti buch'u oy smul chk'ot sventa ta yalel ti lo'i ayej yu'un abtelal ta jtuneletike. Ti va' jchop abteletike oy oxib jva'lejetik ti tujbikil ta Poder Ejecutivo del Estado, jtunel abteletik yu'un, xchi'uk te stsakbat sbii yu'un li Congreso del Estado, xchi'uk ta x-abtejik vukub a'vil, xchi'uk t'ujjik k'uxi xcholet xbat ti ta ts'ibe, xchi'uk xtok mu stak' xcha't'uj sbaik, jech no'ox xtok mi t'ujlije mu stak' slok'e sba ti ta yabtele k'alal nakato t'ulije.

TI MANTALIL TA VUNE, K'UXI LEKUK XICH TUNESSEL,
TI OYUK TA KOK JKOBTIK TI SJAK'BEL YAJ
ABTELIK TI JTUNEL ABTELETIK TI LI'
TA YOSILAS CHIAPAS.

(ley que garantiza la transparencia y el derecho a la información publica para el estado
de Chiapas)

Sba svok'olil mantal

Ta jun

Yak'el ta na'el sktol

TITULO PRIMERO

CAPITULO 1

Sba yotolil smantalil.- Ti li' smantalile ja' k'usi smeltsanel bal ti jlumaltike xch'uk k'usi k'an ti jnaklejetike, ti ja' k'uxi lekuk jamal xbat spasel, xcholet xbat ti k'usi jujuti' abtelaletike yu'un ti j-abtel jpatanetike schi'uk oyuk ta yok skobik ti k'usi ta sk'an ta sjak'ike ta stojolal yabtelelik ti jtunel jpatanetike xchi'uk ti sk'elel ti k'usi yu'unik juju chop yu'nike tit a yosilal chipas.

Skotol lo'il a'yej ti oy ta vunal mantalil li'e, yu'un ta stak' xich' a'yej ja'no'ox mi yich' mak'ele pe yu'un ta skoj sk'anel yu'un ti jnaklejetike. Li antsetik viniketik buch'u tsk'an ta sjak' ya'ik ti k'usi sna'ike yu'un tsk'an ta snojesik tspasik ti vunetik k'usi chk'anbatike, ti jech tsibtabil smantalile.

Li lo'il a'yej mi ja' sventa xkuxlej jun vinik antse xchi'uk ti tsibaltak sventa ta yu'une, yu'un xich' tsakbel ta muk' mu stak' xich' sujel ta stojolal, yu'un mu stak' xich' tojol k'abel, ja' ti ja' yu'un stuke yu'un jech chal ti stsibabil smantalile.

Ja'no'ox ti jtunel j-abteletike ja'me sbainojik, ti sujelal, xchi'uk ti yak'el ta ilel ti lo'il a'yej k'usi nak'al xchi'uk k'usi mu stak' ak'el ta ilele.

Ti jujuntal buch'u va'ambil sbektal stakopale yu'un me sk'an sk'elbil, slabanbil, xcha'bibil xchi'uk t'uk'ulanbil ti lek xa latsbil vunetike xchi'uk ti k'usi jujuntal svunike.

Xchibal smantalil.- Yu'un oy sujelal sventa stunesik ti tsibabil mantale, ti jtunel abteletike ta sventa yoxibal jtunel abteletike jech k'ucha'al *yip skop li jpsasmantaletik* (poder legislative), *yip li j-almantaletik* (poder ejecutivo) xchi'uk *yak'el mantaletik* (poder judicial) ti ta yosilal Chiapas xchi'uk ti bu stutuk oy ti snitilul stsakulul ti ilbil ta sts'ibabil mantale.

Yoximal smantalil:_ Mi yip ti sts'ibabil mantale, xchi' a'iel jech k'ucha'al:

1. Tsibabil mantal: ti tsibabil mantale lek sakuk xbat xchi'uk stak' xi ak'bat ti k'usi ta jk'an ta jna'tike ti sventa yabtelanel yosilal Chiapas.
  - I. Ti stak' jak'ti lo'il a'yej sventa Lume: yu'unuk ojtikinbiluk ti antse vinike, ta skob ta yok xchi'uk ta sjol ta yo'nton yo' xu' och ya'ibe smelolal ti lo'il a'yeje, ti ch'abal tojbil, ja' no'ox mi k'an lok'esbel lok'tobe o mi chich' tael ta k'anel ti vunetik ti bu yich'ojtal a'yejetike, yu'un ja' sk'an tojel ubi, ti jech albil sk'oplal ta svunal mantale.
  - II. Ya'yel ta skotalal: ti lo'il a'yej ti ch'amal chtal ta vune, ti ak'bil tale, ti meltsanbiltale, ti sa'bil tale, ti pixbiltale, ti k'elbil xchi'uk xcha'bibil taleme ti buch'u sbainoje chk'ote, ti k'alal ta atunes ti buch'u ta stunese, yu'un ta xcha'bi, ta sk'el, ta laban ti ach'ikil o vo'neal vunetike.
  - III. Sbitak ti jun antse vinike: ti x-ojtikajuk li jun vinik antse ta jun yotolal, ta jun yaklallil, o ta yantik o k'usi ti bu chal ti k'u yelanile, chi'uk ti bu likeme, ti k'u stalele, ti k'u s-elan sjol yo'ntone, ti k'u s-elan stak'ine, xtalel xkuxlej, ti k'usi k'opal chk'opoj, xchi'uk ti k'usi kuxul chamal xchi'uk yuts' yalale, mi nupul ts'akal xa, bu ti snae, k'usi yotolal, mi oy xch'ojon tak'in, mi oy k'usi yu'un, k'u s-elan snopbenal yu'un, bu oy ta yo'nton ti sventa jtunel j-abteletike, k'usi tosukal xch'unoj ti kajvaltike, ti k'usi bijil nopbenal, ti sk'upil oy yu'une, jech k'ucha'al ti oy k'usi ta staan bat ta jak'bel ti k'usi mu sk'an xale.
  - IV. Xchabiel ti ts'ibal xkuxlejale: ti buch'u oy ta sba ti lo'il a'yejetik yu'un ja' ta xcha'bi, ta sk'el ti vunetik bu oy skotol ti lo'il a'yeje xchi'uk ti k'usi ya'yejal jun vinike antse mu stak' lek alele.

- V. Instituto: Instituto de Acceso a la información Pública de la Administración Pública Estatal.
- VI. Svunaltak: Ti svunaltak, ts'ibabil vun, jech k'ucha'al, oficio, reportes, xchanel, smeltsanel, xchapanel ti ts'ibabil ta vune, nota, tarjetas, memorias, memorandos, jech ti k'usi bu sts'ibtaojik komel ti jtunel j-abteletike, ti mu tsotsuk sk'oplal ti ya'vilale ti yuilal pasbile. Ti vunetike xu' oyij ta bu jmukal ta spukobil a'yej, mi tsibtabil, lok'esbil ta xchinabil tak'in, mi slok'om ba, mi ja' lok'om eil, mi ja' stak' ilel, ti k'uxajtik lok'ombaile, mi ta xchinabil tak'in, mi oy spukel a'yejal ta ik', o mi yan o pasbil ti ja' ono'ox jech s-elan ti k'usi chich' alele ti ja' spasojik, yabtelojok ti jtunel j-abteletike.
- VII. Ch'akanbil albil sk'oplal ti jech komeme ti a'yejalae yu'un sk'anla la xich' cha'biel, chich' k'elel lek ti k'usi nak'al yalbenale.
- VIII. Ti mauk ch'akanbile: ti k'u s-elan chich' pukibel sk'oplal ti jun vun ti chak'bil to'oxe yu'uj ja' to'ox jun a'yej ti nak'al yalbenale o nak'altik to'ox.
- IX. Ti sujelal ti buch'u yich'oj ta muk'e: ja' skotolal ti k'usi chich' alel ta xchibal yotalalil mantale.
- X. K'ejbil a'yej: ja' a'yej ch'akalxae chi'uk vinajem xa, ti mu'yuk to buch'u xu' sk'elil sjak'ik'e ta skotol yajval lume, ja' ti jech chal ti vunal mantalile.
- XI. Nak'al a'yej: li a'yej ch'akal xae ti buch'u sbainoje, teuk tsakaluk sbi, ti yo' tsakbiluk ta muk' ek k'alal mi k'ot ta yan o yok sk'ob ti vune, ti stunesel yalel xchi'uk spukel ya'yejale yu'un k'elbil cha'bibil ta ts'ibabil mantal vun.
- XII. Ti buch'u sk'ane ti a'yeje: li buch'u k'an ti a'yejale, mi ta stuk, o oy yaj va'lej ti ja' sjak' o mi ja' ta k'an ti lo'il a'yeje.
- XIII. Ti jva'lejetike: ti jtsob jtunel j-abteletike yu'un ti jnaklometike ti buch'u ta st'ujik, ta xch'akik ti lo'il a'yej ti bu nak'al lo'il a'yeje, ti bu juno'ox yajvale, ja' jech xtok sk'an xabtelanik ti k'usi chal ti tsibabil mantal vun ta yotalal 26, ti li' mantale.
- XIV. Ti bu chich' jak'el ti a'yejale yu'un jtunel j-abteletike: ti bu snail ti j-tunel j-abteletike xchiuk ti bu xchotlebik ta jun snailike ti j-abteletike, yu'un ja' xu' xich'ik stsakik ti svunal ti k'usi chich' k'anbele, ti k'usi xich' jak'bel xchi'uk ti k'usi chich' ak'bel ta yok' sk'ob svuanl ti k'si chich' jak'bel ya'yejale, jech' k'ucha'al sk'elik slabanik stunesel chinabtak'inetike xchi'uk ti sakubtasel bal ti lo'il a'yejetike.

- XV. Snitilul snail abtelaletike: Ti bu chotajtik juju chop j-abteletike, jujuvok' abteletike xchi'uk ti bu ch'akajtik ch-abtejik ti jtunel j-abteletike, ja' sbainoj ta sjakbatel ti k'usi xa k'anbil yu'un ti lo'il a'yeje, jech' no'ox xtok ja' sbainoj ti xak'be ta yok skob ti buch'u la sk'ane ti ta snitilul snail abtelaletike.
- XVI. Yochebal ti sakubtasel, yochebal a'yej: ti ja' sba yeloval ta sat xchinabil tak'in ti buch'u sbainoje yu'un ja' ta spukibe sk'oplal ta tekelal jnaklometik ti ja' tsots k'oplal xchi'uk tsots lek albil smantalil, jech k'ucha'al no'ox xtok sk'an xak'ik ta ilel ti k'usi k'anbikil xa ta vunetike ti a'yejale xchi'uk ti stak'benal bal ti k'usi k'anbatemik xae, ja' jech ti lek k'uxi vinaj ti k'usitik chk'ot ta pasele. Ti jun abtalele ta xak' la ta ilel ti k'usi k'usi xa meltsaj batel sk'oplale xchi'uk ti skotol lo'il a'yeje.
- XVII. Stunesel chinab tak'inetik: li lo'il a'yej ta chinabil tak'ine stak' xich' tsibtael batel ta sk'anel ti k'usi chich' k'anel yu'un lo'il a'yeje, sventa sk'anel, smeltsanel o mi sk'ejel ti a'yeje yu'un jun vinik ants, xchi'uk ti sk'elel tuk'ubtasel ti vunetike mi ja' jech sta'oe. Ti yochebal ti sbelel a'yej ta xchinabil tak'ine ja' te xu' chich' tael ta Unidades de Acceso a la información publica, ti ja' yich'ojik ta muk stukike pe buch'uuk no'ox mu stunesik ti buch'u sk'an tstunese, ti ja' te ta slikebal sate.
- XVIII. Sjak'benal: ta sk'elel sjak'benal.
- XIX. Ti buch'u ta sja'oe: ti buch'u ta xpasbe sk'oplale sventa sk'elel batel, ti k'uxi xu' smeltsanbat ti k'usi ta k'ane ti Snitilul Snail Abtelaletike (Unidad de Enlace o de Comités)
- XX. Smuk'ul nail: ta xich' meltsanbel smuk'ul nail ti bu stak' xil skotol yajval lumetike, ti ja' te bu xu' staik snitilultak ti lo'il a'yejetike ti ja' yich'ojik ta muk ti abteletik sventa ti lo'il a'yeje xchi'uk ti smuk'ul naile, yo xak'ik ta ilel ti k'uyepal chk'ot jak'ik ti a'yejal ti jnaklometike, yu'un te ta xvinaj.
- XXI. Smantalil, xchapbenal ta komon: ti smantalil, xchapbenal ta komone ti ta xal ta yotolal smantalil 23 xchi'uk 24 ti ts'ibabil mantal vune, ti ja' sventa ti buch'u yich'ojik ta venta ti a'yeje, ti yu'un ja' ta stsakik ta muk' jujun vinike.
- XXII. Sakubtasbatel: ti abtelale ja' sk'an xal ti yu'unuk sjambik batel lek smelolal ti buch'u xich' sk'elbel batel ya'yejale, ti yu'unuk jamal ak'o jyalike, melel ak' yalike, lekuk xcholetik ta yalel xchi'uk skotoluk xalike, ti bu st'ujojik xa ti a'yeje xch'uk bu albil xa sk'oplale.

- XXIII. Sk'an Sjak'el: ti sk'anele o mi sjak'ele sventa ti lo'il a'yej yu'un ti abtelaletik sventa j-tune j-abteletike, buch'uuk no'ox mu sk'an, vinik antse, mi li' ta jmur'ul lumaltike, o mi ta yan muk'ul lum yu'un xu' sk'an, ja' no'ox ti k'an stik' svunal ta sk'anele o mo'oj xtok xu' mi nak'a ba sk'an ta eil ti ta Smuk'ul nail ti ja' Snitilul Stsakalul ti sventa sk'anel lo'il a'yeje Unidad de Acceso a la Información Pública de buch'u yich'oj ta muk'e, jech no'ox xtok xu' tsibabatel ta sk'anel ta yut sat xchinabil tak'in.
- XXIV. Svunal lo'il a'yej yu'un jnaklumetik ti tsots sk'oplal: ti buch'u yich'oj ta muk' spukul ti a'yejale, yu'un sk'an xach'mtasik ti lo'il a'yejetik ti ta sti' svinajesobil pukul a'yejaletike, ja' to ch'abal buch'u ta sk'anbatik junuk lo'il a'yeje, yo' lekuk xbat ta spasele, yak'el ti abtelaletike.
- XXV. A'yej ti o'lol k'ejbile: ja' ti a'yejal ta stojolal jnaklumetike ti oy bu jlom ti nak'al yalbelale sk'oplale ti ja' t'ujanbil xae xchi'uk ti yantik bu mu'yuk jech stalelal taje.
- XXVI. Xchabiel yu'un muk' lum: ti yabtelanel sk'elel xchabiel sventa spajesel k'op, svetan ti siketuk slekilal, xkolemal ti juk'ul lum chipas, jech k'ucha'al li jva'lej jtunel abtel ku'ntik, xchi'uk cha'biel ti lekuk siketuk ti yutil yo'nton ti muk'ul lumtik Chiapas, sventa sk'elel sventa slekilal ti jmur'ul lumtike, ti ak'o spasbatel yabtel ti va'lej jtunel ku'ntik ta muk'ul lume.
- XXVII. Sk'anel sjak'el, xcha'meltsanel, xcha'biel ti tsib a'yej ti jujun vinik antse: ti stak xich' cha'meltsanel, cha'tukubtasel, lekubtasel, chich' tubel o xich' nak'el ti sbi, ya'yej ti jun vinike, ti jun antse.
- XXVIII. Jtunel j-abtel: ti jun vinik buch'u j-abtel, jva'le o mi naka no'ox biinem sbek'tal stakopal jun chib k'ak'al ti ta stojolal jpas mantaletike (poder legislativo), j-almantal (poder ejecutivo), j-ak' mantal (poder judicial) ti jun jlumaltiketike, xchi'uk bu ch'ikajtikik ti jech vinajem ta tsibabil mantalil vune xchi'uk ti ta mantalil muk'ul lum ta Chiapas.
- XXIX. Jvok'-o snitilul: ti muk'ul tsobol jmeltsanvanej, j-akmantal ta yosilal slumal Chiapas, jmeltsanvanej yu'un electoral, li Instituto Electoral, La comision Nacional de Derechos humanos xchi'uk yantik snail jtunel j-abteletike ti ja' ts'ibabil mantal vune ja' ta xak'be xkuxlej ti jun va' snail abtelaletik, xchi'uk yantik chva'ijanuk snail ti abtelaletike ti jech xchal ta muk'ul tsibabil smantalil yu'un yosilal Chiapas.

Xchibal svok'olil
Slikebal sk'anel ti
A'yejal ta stojolal naklometik
Capitulo II

Xchanibal smantalil.- Ti k'usi xu' k'antik ti lo'il a'yeje oy jayib smantalil jech k'ucha'a li'e:

- I. Ti a'yej k'usi lok'tale, ti k'uxi yich' taele, ti k'uxi yich' meltsanele, ti k'uxi yich' k'anele, ti k'uxi tuk'ib batele xchi'uk yich' tuk'ulanele ti buch'u yich'oj ta muk'e ti yabtelanel, spasel, sk'elel ti buch'u oy ta yok skobe ta xcha'biel, sk'ejele, yu'un stak xak' ta ilel stojol ti jnaklometike, ja' no'ox mi oy mu stak' ak'el ta na'ele jech k'ucha'al ti k'ejel lo'il tsib ti oy buch'u yu'une, ti ja' jech yalbenal ti ti tsib mantele.
Svok'ilal xcha'meltsanel POE 29-08-2007
- II. Li buch'u sbainoje yu'un no'ox ta xak' ta yo'ontonik ta xak'ik ta a'yej ti k'usi ta xabtelanik batele xchi'uk ti yu'un ono'ox ta tsakil ti smantalil ya'yejal lo'il a'yeje.
- III. To muk'ul lumitik Chiapas, yu'un ta xak' ta yo'nton ta yalel ti oy ta yok skobik ti jnaklometik ti sjak'el ti lo'il a'yeje xchi'uk spukbel ya'yel ti ta yutil lume, ti oyuk yip, oyuk yich'el ta muk'e sventa ti yabtelanele.
- IV. Xu' stak' sjak'ik ta stojolalik ti jnaklometike, jech k'ucha'al sjak'el ti lo'il a'yej ti j-tunel j-abteletike, ja' no'ox mu stak' xalik, sjambik smelolal ti k'usi lek k'ejele ti oy buch'u yan-o yu'une jech k'ucha'al yan jun vinik, jun ants ti ja' jech chal tit a tsibabil mantalile.
- V. Skotol ti k'us chich' k'anel ta jun vune ti lo'il a'yeje ta stojolal ti j-tunel j-abteletike yu'unuk muuk xjok'tsaj ti yu'un aniluk no'ox.
- VI. Ti k'alal chich' sk'anel ti lo'il a'yeje, mu'yuk tojbil yu'un moton, pe mi oy k'usi chich' k'anel jun slok'tom ba ti vune a'yeje ja' ta stoj ti buch'u sk'an ubi, ti ja' jech komen smantalile.
- VII. Li jva'lejetik ta yasilal chipae, yu'un ta xalbe sk'oplal ya'yejal ti ak'o yalil sk'op ya'yejik ti jnaklometike ti k'uxi tsak sba ta komon snopbenale.
- VIII. Ti skomom jpasmentaletik ta yosilal Chiapas, yu'un sk'an xa'ikbik lek stuk'il ta smelolal yutsil ti sk'elel batel ti yak'el ta na'el ta stojol yok

skobik ti jnaklometik sventa yu'un ti sjak'el lo'il a'yeje, pe ja'to mi jech lek ichbil ta muk' ti smantalil spukel ti lo'il a'yeje. Yan mi oy k'ope ta x-oyij li xhibal smantalile.

Svok'ilal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

IX. Ak'o yalik, sjamik li jnaklometike ti k'usi chopol spasik li jva'lejetike, li jtunel jabteletike, jech k'ucha'al ta xlo'lavanik, ta xelk'anik lok'el ti tak'ine ti mu'yuk jech ta tsibabil mantale, ti jnaklometik buch'u ta xal ti va' s-elan yu'un pojbil ta xk'ot mi oy k'usi chopol ta xkuy bat ta stojolale.

Svo'obal mantalil: Yo' stak jtunestik ti k'usi oy ta tojolaltike jech' k'ucha'al ti lo'il a'yej yu'un yabtelik ti j-tunel j-abteletike, mauk to sk'an ti xkalbetik smelolale, mauk to sk'an ti yu'un xich albel lek sjam smelolal ti k'ucha'al ta jk'antike.

Svakibal mantalil: Ti tunesel ti a'yejal lo'il tsib ta komon ti lok'esbile, mi chopol la stunese, ja' me ta sba ti buch'u la sk'ane, ti ja' jech oy ta stsibabil mantalilale.

Svukubal mantalil: Ti lo'il a'yej ta komone, ja jech ta xak'ik ti k'u s-elan la staike, ja' jech ta xak'ik batel ta yok skob ti buch'u la sk'anike.

Ja' no'ox xu' xal ti jak' slok'obal jun vun, mi yu'un sko'laj jech k'ucha'al ti bayel vune.

Svaxakibal mantalil: Li buch'u oy yich'ojik ta muk' ti lo'il a'yej ta komone, mu'yuk yu'n solel oy sujelal ta xak'il ta na'el ti k'si oye, jech no'ox xtok mu stak' xak'ik ti jun yutsil smeltsanbikile, ja' ti k'u s-elan oy ta yok sk'obik ti vunetike ja' jech ta xak'ik tal.

Sbalunebal mantalil: li buch'u bainoj ti lo'il a'yej ta komone, mu stak' suje ta jyalel mi mu'yuk oyu'nik ti ta snail vunetike.

Yoxibal svok'olil

Ti yalel lo'il a'yej ta komone ti ta xlik tal ta jtalel kuxlejale

Capitulo III

Slajunebal smantalil: Li buch'u sbainojik ti lo'il a'yejal ta komone, yu'un sk'an xbijubik ta jek ta jujun chanobil xchi'uk k'uxi sjel x-ach'um bal ti yabtelike, sventa ti k'uxi xlekub batel ti lo'il a'yej ta komone, jech k'ucha'al ti lekuk xk'ej yu'un bal ti lo'il a'yej ti bu jun no'ox yajvale, ti k'uxi lekuk smeltsanik, xcholik, sk'elik, stuk'ulanik xchi'uk xcha'biik ti vunetike.

Sbuluchiba Smantalil: Li smuk'ul nail ti lo'il a'yej ta komone ti yu'un ta xkomon abtejik xchi'uk jtunel j-abteletik sventa chanobvunetik yo' sk'elil xchi'uk smeltsanik bal ti sbeltake ti vunetike yo' sjoybinik ta jun pokol vunetik ti stak' tuneseluke, ti k'uxi x-ojtikajuk ti oy ta stojolal ti jnaklometik ti lo'il a'yej ta komone, ti xvinaj ti oy sk'ejel ti tribal xkuxlejale jun vinik, mi jun ants xchi'uk xak'be sakil ti k'usi stpasik yabtelik ti jtunel j-abteletike.

Slajchebal smantalil: Ti snail lo'il a'yeje ta komone, ta pukbe ya'yejal ti ak'o yal sk'op ya'yejik ti jnaklometike xchi'uk ti buch'u tsoboj sbaik xlojoj sbaik ta jun bijubtasel, ta jun chanobtasel xchi'uk ti buch'u ch-abtejik ta sventa yak'el ta yojtikinel ti tsibabil mantal vun li'e, ja' no'ox jech xtok ta spukbe ya'yejal ti ta jun muk'tikil chanobvune (universidades) ti oyuk xchanobil ta toyol ti sventa yabtelanel ti sakil lo'il a'yej ta komone.

Li jujun muk'tikil chanun ta komone xchi'uk muk'tikikil tojbil chanobvunetike, yu'un sk'an xak'ik ta ilel ek ti tsots sk'oplal chich' alel, chich' pukbel ya'yejal ti lo'il a'yej ta komone, ti sk'ejel sts'ibal xkuxlejale jun vinik, ants, xchi'uk ti lekuk yalel ti k'usi chich' lajesel ti tak'ine.

Yoxlajunebal smantalil: Jech k'ucha'al ti ta sbie, jech k'ucha'al ta jujun snail ti bu ocho ti lo'il a'yej ta komone, skotol ti buch'u oy ta yok skob ti lo'il a'yeje, ja' ta xchapan bal ti yabtelike, ta xal ti k'usi la xchanik batel ta yabtelike xchi'uk ta juxik ni' sk'obi ta jun vun chapbil xa ti abtelale, ti bu jujuntal k'usi ta spasike jech' k'ucha'al ti sna'ike, ti k'uxi xko'laj ta yosilal jun lum Chiapas k'ucha'al smuk'ul lum mexicoe, yo' stsak sba

yip ti talel kuxlejal ti lek sakuk xlok ti abtelale, xchi'uk ti oyuk ta yok skobik ti lo'il a'yej ta komone ti jnakometike, ti jech li' ta yosilal xchipas jechuk ta yosilal mèxico ek.

Xcha' 'asel mantal POE 29-08-2007

XCHIBAL SBI SMANTALIL

Sba svok'olil mantal

Ta yoch'el ya'ile lo'il a'yej

SEGUNDO TITULO

CAPITULO 1

Xchanlajunebal smantalil.- Skotol vinik antsetik, oy ta stojolik ti xu' sk'anik xu' xich'ik ti lo'il a'yej ti buch'u oy ta yok sk'obike.

Li sk'anel xu' xich' paselbal ta jun vun xchi'uk xtok xu' xich' ts'ibael bal ta chinabtak'in, pe mi xu ts'ibaj, mu xtakyu'un bal ti buch'u stsk'ane, xu' ba yal t ayee, ti buch'u yich'oj ta muk'e ta stsakomel ta vune, ta snojeskomel ta vun, li buch'u yichoj ta muk'e ta xich' komel jun, xchi'uk ta xak'be bal ti buch'u la sk'ane.

Xcha'meltsanel li jchol ts'ib li'e POE 29-08-2007

K'alal mi ts'ibabil batel ta vun sk'anel ti lo'il a'yeje o mi albil ta eilale, yu'un me sk'an xbat k'alal ta smuk'ul nail ti lo'il a'yej ta komone, ti ja' sbi Unidad de Acceso a la informcion Publcia ti buch'u yich'oj ta muk'e, mi yich' tak'el batel ta chinabil tak'ine yu'un sk'an xich' ak'bel ta yochebal sat ti chinabil tak'in ti ja' ta atunes ti buch'u yich'oj ta muk'e.

Noch'anbil li jchol ts'ibe POE 29-08-2007

Vo'lajunebal smantalil: Ja' yabtel ti buch'u yich'oj ta muk' ti sjak'benal lo'il a'yej, ja' ta xch'am xchi'uk ta sjelobtas batel skotol svunal ti k'usi k'anbile sventa sjak'benal lo'il a'yej ta komon, pe li buch'u solel xjajet ta sk'anik, ta jak'ik, ti muyuk' xich'bik smelolal ta sk'anike le'e mu'yuk xich' albel, xich' ak'bel ti sjak'benal lo'il a'yeje, o mo'oje mi ta sjak'ik ta yan o k'opal ti mauk españoale mi muyuk jelobtasbil ta español, mu'yuk chich' ak'bel xtok.

Li buch'u yich'ojik ta muk' ti sjak'benal lo'il a'yeje, ja' ta st'ujik ti buch'u yaj abteltak ti ta Smuk'ul nail ti Sjak'obil lo'il a'yeje.

Svok'ilal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

Svklajunebal smantalil: Ti sk'anel Sjak'el ti lo'il a'yej ta komone, yu'un sk'an xich'alel batel, tsibtael batel svun jech k'ucha'al li'e:

- I. Sbi ti jva'lej xchi'uk k'usi yabteltake.
- II. Sbi ti buch'u ta sk'an sjak' ti lo'il a'yeje, mu arenzauk xalbatel ti k'usi xtun-o yu'une
- III. Sk'an xich'alel batel ti k'uxi xu' xich' a'iel ti albel tal ya'yejale, stak' ta:
  - a) Ta xchinabil tak'in
  - b) Mo'oje ta yochebal jun na.
- IV. Yalbel sbi, k'usi yabtel jun yaj jva'lej, ja' to mi oye.
- V. Yu'un k'an lek xich'alel batel yo' xilik buch'u ti k'an sjak' ti lo'il a'yeje xchi'uk k'usi lo'il a'yejal ta sk'an.
- VI. Chich' tsakel batel mi oyto k'usi yan, ti k'uxi xvinaj batel ta anil, ti k'usi chich' sa'el batel ti lo'il a'yeje.
- VII. K'u s-elan chich' tael ta k'anel ti sjak'el lo'il a'yeje, jech' k'ucha'al ta yototal 17, ti va' li' smantalile.

A ti mi ch'abal lek meltsanbil ti svunal ti k'usi chich' k'anele, o mi ch'abal te tsakajtik bal ti k'usi sk'an tsakel batel ta vune, ti Snitulul Snail Sjak'benal A'yej ta Komon, te ta svinajes ta sti' yochebal snail, ta yochebal sk'elobil, ti buch'al ti yu'un sk'an xbat ti buch'u la sk'an ti lo'il a'yeje ti ba xcha'tukubtas, xcha'meltsan ti svune, xchi'uk ak'o nojes ti bu mu'yuk la nojese xchi'uk xtok ti mu x-ech'uk ta vo'ob k'ak'al ta yototal xumunail abtele, ja' jech un ak'o stukubtas ti k'usi svunal ti k'usi ta sk'ane, yan ti mi mu'yuk la xmeltsane, ta xlaj yip ti k'usi sk'ane, ti ja' jech chal ta yototal smantalilal 20.

Mi ja' jech k'ot ta pasele yu'un chich' albel smelolal stuk'ilal k'uxi xu' nojesel ti svunale, ti k'uxi xu' sk'an ti lo'il a'yeje ti ja' oy ta sbaik ti j-tunel j-abteletike.

Li buch'u yich'oj ta muk' ti yak'el ta na'el ti lo'il a'yejetike ta skoltaik ta snojesel ti vun ta sk'anel ti lo'il a'yeje, ja' to mi mu sna' ts'ibaj, sk'opon vun ti buch'u ta sk'an ti lo'il a'yej ta komone.

Svuklajunebal smantalil: K'ala mi te xa ti svunaltak ta stojol yok ti abteletik yu'un ti buch'u sbainoje sk'an xlik sa'ik ti vunetike, ti oy yotolal ta jujuk'ol vunetike, ta xich' ak'bel svinajesobil xchi'uk chich' k'elel o batel ja'to ti k'uxi xljaj yak'el ti lo'il a'yej k'anbile.

K'alal mi yich' kanel ta jun tsibe, o mi yich' k'anel ta eil, o mi yich' tsibtael ta chinabiltak'in ti lo'il a'yej ta komone, yu'un sk'an tsibatal ta jun vun ek ti la k'ot ta skom ti vune.

Xcha'meltsanel li jchol ts'ib li'e POE 29-08-2007

Ti sk'anel ti lo'il a'yeje, ta xk'ot ta pasel mi yu'un la jyak'ik xa ti vunetik k'usi ka'anbile, mi yu'un xa la tak'iktal ta sat chinabtak'ine, o mi yu'un la yak'bik xa tal lok'obal ti vunetike, o yu'un laj xa yak' albil xa sk'opla ta k'usuk no'ox k'uxi xk't ti k'usi k'anbile.

Ja' jech un ti lo'il a'yeje xu' xk'ot ta stojolal ti buch'u sk'anoje:

- I. Chk'ot ta jun tsib
- II. Chk'ot sjak'ik'
- III. Ta lok'ob bail ti vunetike o ja' stuk ti vunetike
- IV. O mi k'ot ta sat chinabtak'in
- V. O mi ta jun sk'ejobil vun o mi tantik k'uxi xu' xk'ote.

Svaxaklajunebal smantalil: A ti mi oy xa ta stojolal ti jnaklometike ti lo'il a'yej k'usi yich' k'anele, te ta xvinaj jech k'ucha'al ta jpok vun, o mi ta tsibabil vun ti lek xa t'ujbil lek ya'yejale, ta ch'in vunetik, ti te ta xvinaj ta sat xchinabil tak'ine, o mi te ta xvinaj ta yochebal smuk'ul nail ti sjak'el lo'il a'yejale, ja' jech ti k'uxi xu' k'ot ta stojolal ti buch'u la sk'an, li buch'u sbainoj yak'el lo'il a'yeje, yu'un ta xalbe smelolal lek, ti k'uxi xu' syalesbal ti lo'il a'yej ta jun vune, ta xalbik smelolal ti k'uxi xu' lek stunesik, k'uxi xu' slok'taik bal xchi'uk xich'ik bal ti lo'il a'yeje.

Xcha' meltsanel mantal POE 29-08-2007

Sbalunlajunebal smantalil: Jech ti buch'u yich'oj ta muk ti lo'il a'yejetike jech k'ucha'al li j-tunel j-abteletike, yu'un mu stak' xak'ik' ta na'el ti yotolal svinajesobil ti bu xu' x-ochik ta slok'esel yantik o lo'il a'yej ti mauk xa sventa ta sk'elel, ti ta xchajikta sa'el, ti mauk xa ti k'usi sk'anoje ti yik'al stunesik ts'ak'al.

Jtob smantalil: Skotolal ti k'usi chich' k'anel sventa lo'il a'yej ta komone, yu'un sk'an mu xjalij no'ox, muuk xjelavuk ta jtob k'ak'al ti xemunail abtelale, ti xlik xa stsakik sk'ak'alil ti k'alal yich' ak'el svunal sk'anobile, mi mu'yuk stsob sba ta anil ti svunal ti k'usi chk'anbate, yu'un mi jech k'ot ta nopele xu' to xnatij batel lajunebuk k'ak'al ti yo' stuk'ubtasan batel, snojesan batel ti svunaltak sventa sjak'ele.

Ti smeltsanel bal, xchapanel bal ti k'usi yich' k'anel sventa Sjak'el Lo'il A'yej ta Komone, te ta xvinaj ta yochemal xvinajesobil a'yej xchiuk ta xvinaj ta sbelel sat chinabil tak'in ti mi la jyak' sbelel xchinab tak'in ti buch'u la sk'ane, mi mu'yuk la jyak'e, te ta xvinaj ta yochebal snail sjak'obil lo'il a'yej ta komon.

Ti muk'ul nail Sjak'el Lo'il A'yeje ta xak ta na'el ta stojolal ti buch'u la sk'an ti lo'il a'yeje, ta xal batel ta xchinabil tak'in, ta yochebal svinajesobil lo'il a'yej.

Xcha' meltsanel mantal POE 29-08-2007

Jun xcha'vinik smantalil: Yan ti mi lek cholbil t'ujbil ti Lo'il A'yej, ta xich' albel ta stojolal ti buch'u la sk'ane, ti yalel muuk xjelav jtob k'ak'al ti k'alal la sk'ane.

Ti yan o to stalelal ti ilbil ti va' li' ta Yotala mantal 22, mi ts'ijilik no'ox ti jtunel j-abteletik, mauk xich' nopel ti mu sk'anik xak'ik' ti lo'il a'yeje, yu'un mu'yuk ta stsakik ta muk' ti ts'ibabil mantalile, mi jech k'ot ta pasel taje, yu'un oy mulilal, ti jech chal ta smantalilal ti ja' sbi Responsabilidades de los Servidores Publicos del Estados, ja' sbainojik ti jtunel j-abteletik ta yosilal Chiapas.

Xcha' meltsanel mantal POE 29-08-2007

Chib xcha'vinik smantalil: Mi mu'yuk lek chapal xkom ti k'usi yich' k'anel, li buch'u la sk'anel xu' xak' ta a'iel, tije ch'al ti ta chibal svok'ilil smantalilale, sbakibal sbi (capitulo II, Titulo sexto) li tsibabil mantale.

Xcha' meltsanel smantalil POE 29-08-2007

Yoxibal xcha'vinik smantalil: Li buch'u oy ta yok sk'obik ti lo'il a'yeje, ti k'usi ta spasik, ta xabtelanike, ta xalbik la likel sk'oplal sventa ya'yejal mantalil mo'oje ta komon xchapbenal k'op, ta jujuchop, ta smelolal ti k'u s-elan sventa yak'bel ya'yejal Sjak'el Lo'il A'yeje ta komon, ti chich' tsakel ta muk' ti k'usi albil xchapanbil sk'oplale.

Chanibal xcha'vini smantalil: li buch'u sbainojik li lo'il a'yej ta komone, yu'un oy ya'yejal mantalil xchi'uk xchapbenal sk'oplal jech k'ucha'al:

Xcha'meltsanel li jchol ts'ib li'e POE 29-08-2007

- I. Ti jujun yabiltak abtelaetik ja' sventainojik ta spukel bal ti slo'iltael ya'yejal li'e, ti jech chal ta yotalal 37 ts'ibabil smantalille;
- II. Ti jujuchop spukel bal a'yejale ta komone;
- III. Ti xchapanel ti j-abteletike ta spukel ti a'yeje ti ta jtunel j-abteletike ti te nitajtik eke;

Svok'olil xcha'meltsanel POE 29-08-2007

- IV. Li smelolal xchi'uk xcholel bal xchi'uk sk'elel xcha'biel ti nak'al lo'il a'yeje xchi'uk xchi'uk sk'ejel.
- V. Ti k'uxi xu' xich' sa'bel bal smelolal ti lo'il a'yej ti li' no'ox ta yut j-tunel j-abteletik, jech k'ucha'al chal ti ts'ibabil smantalil ti te Sba xchak'benal, Svakibal sbi ti li' ta tsibabil mantale (Capitulo 1, Titulo Sexto de este ley).

Sovok'olil xcha'meltsanel tsib POE 29-08-2007

- VI. Ti k'u s-elanil smelolal ta xich' jak'el batel ti lo'il a'yeje xchi'uk stuk'ibtasel batel svunal ti vinik antse ti jech ta xal ti ts'ibabil mantal li'e;
- VII. Ti snail sk'elel ti lo'il a'yeje ti ja' chalbel sk'oplal mulile, ti jech ta xal Xchanibal sbi, ti ja' no'ox jun svok'olil ti smantalilale, (Título IV, Capítulo Unico de esta Ley);
- VIII. Ta xlaj yip.

Ch'ayem Svok'olil POE 29-08-2007

- IX. Jeh k'ucha'al yantik oy ta yok sk'obil ti mantale ti xu' xalbik ti smantalile.

Vo'ob xcha'vinik smantalil: Ti jujuchop buch'u yich'oj ta muk' ti lo'il a'yeje ta komone yu'un oy stu yabtelik jujun:

Xcha' meltsanel mantal POE 29-08-2007

- I. Stsobel xchi'uk spukiel ya'yejal ti lo'il a'yeje ti jech ta xal ta yotalal 37 ta ts'ibabil mantal, ti jech no'ox xtok ti Snitilul Snail Lo'il A'yej ti ak'o jechuk o ach'ubuk bal ti k'uxi lek sbijub batel ti abtelaletike;

Sovok'olil xcha'meltsanel tsib POE 29-08-2007

- II. Ta xich' ch'amel chich' ich'el xchi'uk chich' jelobtasbel ti svunaltak ti k'usi k'anbikil xae ti vensta Sjak'el Lo'il A'yeje.

- III. Chich' koltael ti buch'u ta sjak'ik ti Lo'il A'yej ta komone, k'uxi ta k'anel, chi'uk no'ox tok ti buch'u yich'ojik ta muk' ti abtelale yich'ukik to chanobtasel.

Sovok'olil xcha'meltsanel tsib POE 29-08-2007

- IV. Lauk sjelobtasik ti epal vunetik ak'bikile sventa sa'el, sk'anel ti lo'il a'yeje, xchi'uk xtok ak'o yalbik batel k'u s-elan xbat sk'oplal ti buch'u sjak'oje.

- V. Chich' albel ti tsobol j-abteletike ti chchapanik batel ti li' abtelale, ti ak'o joybijukik no'ox ta sk'anel, ta sa'el ti k'usi k'anbikil sventa lo'il a'yeje.

- VI. Sujomikuk no'ox ti j-tunel j-abteletike ti te oyike, ti ak'ouk xch'amik, sjelobtasik bal svunal xchi'uk sjak'ik batel k'u s-elan sbat ti Lo'il A'yejetike ta komone.

Sovok'olil xcha'meltsanel tsib POE 29-08-2007

- VII. Chich'uk tsakel batel ta vun ti buch'utikuk ta sk'anik ti lo'il a'yeje ta komone, chi'uk,

- VIII. jech k'ucha'al ti k'usi ta xtun batel sventa ti k'uxi xlekub batel xchi'uk x-anilaj batel ti abtelal sventa a'yejal yu'un Snitilul smuk'ul Snail sventa ti jtunel j-abteletike xchi'uk ti buch'u ta sk'an sjak' lo'il a'yeje.

Sovok'olil xcha'meltsanel tsib POE 29-08-2007

Vo'ob xcha'vinikal smantalil Bis. Li nitilul smuk'ul nail abtelale ta va'albil sk'oplal ti jujun ta yaj jtunel j-abteletike, ti ta jujunchop bu chotajtike, ti ta jujuk'o snailike, ti jujuch'akike, ja' ti k'usi xchapojan sbaik, ti jech k'ucha'al ti smantalile, ti mi, ja' jech sta'o chilik xtoke, stak' xcha'k'elik ti smantalil yu'unike ti k'ucha'al jech ti xchapbenal mantalil mi mo'oje ja' ti k'usi k'ot chapel ta komon yu'unike.

Ti buch'u stotilal ta jujuk'ol, ta jujuchop, ta juju vok' j-abteletike ti ja' snitilul smuk' ta nil Sjak'el Lo'il A'yej ta Komon mi mo'oje ja' ti k'uxi chapanbil o no'oxe, yu'un ja' chbiin sbektal stakopalik ti jtunel j-abteletike, ti ja' sbainojik ti snitulul smuk'ul nail yu'un sjak'obil Lo'il A'yej ta komon, ja' jech no'ox xtok sbainik jech k'ucha'al li'e:

- I. Chich' ak'el ti lo'il a'yej k'anbil ta stojolal Smuk'ul Nail Sjak'obil Lo'il A'yej ta Komoun, skotol ti k'usi jak'bile ta stak'batel, ta xchapanbatel, ta xak'batel ti vunetik ta'bikile, xchi'uk ti sbijikuk ta cha'biel sbi ti jun vinik antse mi te oy chakal batele.
- II. Chich k'elel ti smantalil akbil yu'un jtsob abteletike, mi xjelab o mu xjelav ti sjak'el lo'il a'yej tabil xae.
- III. Chich pasel sa'obil cholbil xa, chapbil xa lek ti lo'il a'yeje, jech no'ox tok, kucha'al li svunaltak ti jun vinik antse, xchiuk chich' takelbal ta yok skob ta Smuk'ul Nail yu'un Sjak'benal Lo'il A'yej ta Común.
- IV. Mi oy buch'u xjajet chk'ot sk'an ti Lo'il a'yeje, yu'un ta xmak ta be ti k'usi tsk'ane.
- V. Yu'un sk'an xich' ach'umtasel ti a'yejaletike ti ja' jech xal ti ta 37 yotal tsibabil mantale.
- VI. Ti tuk'ubtasbil xae li svunal vinik antse yich'uk jelobtasel ta Smuk'ul Na'il yu'un Sjak'el Lo'il A'yej ta komon, xchi'uk no'ox xtok sk'an xich' ach'umtasel vunal ti buch'u oy te sbi ti vinik antse.
- VII. Ti oyuk koltael ta snopbenal k'uxi ta xich' cholel batel ti vunetike, jech k'ucha'al ti bu k'ejanbile, xchi'uk ti nak'al lo'il a'yeje, ak'ouk yich' k'elel xchi'uk xich' la'banel ta stojolal smantalik li cha'chop jk'elwanejetike, mi xjelab o mi mo'oj.
- VIII. Chich' k'elel batel, chich' sa'el batel bu oy ti vunetik k'anbikil yu'un vinik antsetike.

- IX. Tsots chich' k'anel ti j-tunel j-abteletike ti ak'o lekuk sk'elik, sk'ejik ti Lo'il A'yejetik k'anbile, ti bu juchopukal j-abteletik k'anbikile, jech no'ox xtok ti yu'un muuk xjalijuk ep sk'ak'alil, ja'no'ox mi epe lajuneb k'ak'al ti yorail abtelale, chich' tsakel yatel k'alal yich' ak'ele, jech xtok ja ta xak' ti Snail sntilul Lo'il a'yeje, mi mu'yuk xak'batele yu'un ta xak' ta na'el ti k'ucha'al mu'yuk ta stakbatele, ta xal k'ucha'ale mu'yuk ta stakbatele.
- X. Ti ta sk'ak'al xa yak'el ti lo'il a'yeje la spajes ti jchop jtunel j-abtele, ti Smuk'ul Snail Sjak'el Lo'il A'yej ta stak'batel svunal ti yu'un ta yok'omal no'ox ta xkot ti k'usi k'anbile, mi mu'yuk xk'ot no'ox xtok ta yok'omale yu'un xa me ja' ta smul ti Smuk Snail Sjak'el Lo'il a'yej, xchi'uk xtok mi mu'yuk la jyal ti k'ucha'al mu'yuk xk'ote.
- XI. Chich'uk tsakanel bal ta vun ti buch'u ta sk'ananik ti Lo'il a'yeje.
- XII. Chich' nitel xchi'uk chich' k'elel batel ti abtelaletike sventa yak'el ti lo'il a'yejetike.
- XIII. Chich' sk'elel, chich' tuk'ulanel ti yich'el ta k'ux ti vunik ta stojolal jtunel j-abteletike, jech k'ucha'al ta sk'elil, xchapanik, xcholik batel ti vunik, ti jechuk k'uxi albil sk'oplal yu'un ti almantaletike.
- XIV. Yu'un chich tsakel ta muk xchi'uk chich' alel ti smantalil Smuk'ul Nail Lo'il A'yeje ta Komone, ti k'uxi lek sak sbat xpukel xchi'uk yak'el ta ilel ti lo'il a'yeje ta komone.
- XV. Chich' meltsanel xchi'uk chich' albel bal ya'yejal ti buch'utikuk sk'anojanik lo'il a'yeje xchi'uk chich' ts'ibabel batel.
- XVI. Ti yantik k'usi chich' pasele sventa yo' lekubuk batel ti abtele xchi'uk x-anilajuk yak'el yalel ti lo'il a'yeje ta komone, ja' xa te chchapik ta komon ti bich'u sbainojike.

yan mantal noch'ambil POE 29-08-2007

Svakibal xcha'vinik smantalil: Ti jujun vinike sbainoj ti abtelal li'e, xchi'uk yanti j-abteletik ti bu natik to jipajtike, pe oy ta yut smantalil yosilal Chiapas, ja' no'ox xu' stuk sk'el sba ta sa'el stak'ine, pe ta tsob sabaike sventa k'elel batel ti smantalil li'e, yu'un oy ta sbaik jech k'ucha'al li'e:

Xcha'meltsanel li jchol ts'ib li'e POE 29-08-2007

- I. Ta xnitvanik, ta xk'elanik ti k'u s-ena spukiik ti lo'il a'yej ti j-abteletik jech k'ucha'al ti lik'em sts'ibabil smantalile;
- II. Yalbel sk'oplal ti xchanel batel yo lek xlekubuk, x-anilajuk batel ta yak'el batel ti vunetike sventa sk'anel Sjak'el Lo'il A'yeje;
- III. Yich'uk alal, yich'uk jelel mi mo'oje yich'uk pajesel ti cholel batel ti vunetike ti ja' spasojik ti stotilal jtunel j-abteletike xchi'ul,
- IV. Yich'uk albel ya'yejal smantalil xchi'uk yich'uk k'elel mi tstunesik ti smantalil lo'il a'yej ti jtunel j-abteletike.

Xchi'bal svok'olil mantalil
Sventa Sk'ejel ti lo'il a'yej ta komone
Capitulo II

Svukubal xchavinikal mantalil .- Ti stunesel ti mantalil ti oy ta jkok jkobtike sveta ti Sjak'el ti Lo'il A'yej ta komon, ja' no'ox mu xu' sk'ejik ti mu stak' pikel ti mu stak' alal ti mi yan o buch'u yu'une, yu'un ja' jech chal ti ts'ibabil mantal vune.

Svaxkibal xchavinikal smantalil .- Li xcholel bal li lo'il a'yej ti lek k'ejanbil oy slekibal tal jech k'ucha'al li'e:

- I. K'alal mi ja' jun lo'il a'yej, ti xik'al xotesbe jutuk xchamel yo'onton ti muk'ta lume xchi'uk sokesbe yotsilal ti yajval lume;
- II. Ti k'usi tslikes k'ope, xchi'uk ta syayijel ti kuxlejale xchi'uk slekil jun vinik antse.
- III. K'alal yich' pukbel ya'yejale ta tsanbe sk'oplal ti chopolale, tsanbe sk'oplal ti k'pe ti letoe xchi'uk ti utilanele;
- IV. Mi oy k'usi like ta svent yak'el vun ta sk'anel k'usuke, pe ti jtuneletik te la sk'ejik o un, te ta sk'ejik o, ja'to ti k'uxi laj ti yabtelike.
- V. Ti sventa vunal yu'un ak'mantaletike mi mo'oj sventa jtunel j-abteletik, ti ichbil bal mulik eke;
- VI. Ja'to mi oy yich'oj chanunajel xchiuk spasel abtelanel ti lo'il a'yej , ti k'alal chich' pukbel ya'yejale ta sokesan ti skuxlejal muk'ta lume, mi oy xchopolil ta abtelanele;

- VII. Ja' to mi chal sventa snail muk'tik abtelaletik, sventa chonolajelal, sventa tak'in, sventa bijil sa'elal bijilal, sa'el smentsaneltak k'usitik, pe lek ich'atik ta muk' ti yu'un jun jtunel abtel ta yosila Chiapas, pe ti k'usie vinaj ti ta sokesan ti jlumantike ta komone;
- VIII. K'alal mi ja' jun vun a'yej ti sventa no'ox ta stunesik ti j-abtel jpatanetik ta yut yabtelike ti k'ajomal ta sventa ta skota sba stukike, xchi'uk mi ch'abal bu chlekub ti yabtelike;
- IX. Ja'to mi jun lo'il a'yej k'ajomal no'ox ta stunes jun vinik, ants, sventa ta stoy sba xchi'uk chutilan ti yantike;
- X. Mi ja' no'ox ta jujuntik ta spasik, ti bu xu' sk'ejike.
- XI. Mi ja' jun svunal vinik ants, ti tsakbilik skoj ti oy smulike, pe yu'un sk'anto smeltsaj sk'oplal un, o mi sk'anto xkol lok'eltal tal chukel; xchi'uk,
- XII. Ti bu cholol k'ejajtik ta yan o yalbenal smantalil, ti mu stak' k'elele ti mu stak' pikele, ti jech oy ta ts'ibabil svunale.

Sbalunlajunebal xcha'vinik mantalil .- Ti xchapbenal ti k'uxi cholbil ti lo'il a'yeje yu'un sk'an meltsanbil lek xchi'uk albiluk lek stuk'il.

Lajuneb xcha'vinik smantalil.- Ti k'u s-elan xchapbenal komem sventa ta xcholel ti lo'il a'yeje, yu'un sk'an xal te ta svunal ti bu likem tal ti lo'il a'yeje, xchi'uk chich' albel sbelol k'ucha'al

jech yich ch'akal, jech k'ucha'al ti juju chop k'ejbil ya'yejale, k'u sjalil k'ejel xchi'uk buch'u ti yichoj ta venta sk'ejele.

Xu' mi o'lol no'ox k'ejbil, yan ti jun o'lol xu' sk'elil sk'anik ti jnaklometike.

Mu stak' spoj sba ti jun k'ejbile lo'il a'yej, k'alal mi oy buch'u ta sa'vane, mi skoj ti tsots mule ta sventa vinik antsetike.

Buluchib xcha'vinik smantalil.- Ti lo'il a'yej bu cholol ch'akajtike, ja' no'ox ta xjalij vakib ja'bil.

Pe ti k'usi xtok ne, stak' k'anik ti buch'u yich'ojil ta ventae, ti yu'un snatubtasik to ti ya'vilal ta sk'ejele, yu'un mi xkomto vakib a'vil no'ox xtok, pe yu'un sk'an xal k'ucha'al ti xkomto jech k'ejbil xtoke.

Ta xich' ak'el ta ojtikinel ta jnklometik, ak'o mu to jaluk tsakil ti ya'bilale, pe ja' to mi la spajes sbaik ta yak'el ta na'el ti mu stak' ilele, k'ucha'al ti ch'akal yu'unike, mi mu'yuk k'usi yalele, ti jech ta xal ts'ibabil yoxibal ts'ibabil mantalile.

Slajchebal xcha'vinik smantalil.- Ja' no'ox li jtunel j-bateletik ta jnklometik sbainojik ti k'usi ta spukunbik ya'yejale ti k'us k'ejanbile ti k'usi yantik o stue.

Yoxibal svok'olil mantal
Ti sventa k'usi mukul lo'il a'yej

Capitulo III

Oxlajeneb xcha'vinik smantalil .- Ti li' lok'em ts'ibabil smantalilale, ti mukul lo'il a'yeje ja ti vunaltak jun ants vinike, ti te chal ta yoxibal smantalilale, ta xchanibal xchi'uk ta buluchibal svok'alal mantal, ti ja' no'ox xu' xak' sba ta ilel mi ta sjol yo'nton stuk ti jun vinik o mi ants.

Chanlajunebal xcha'vinik smantalil.- K'alal mi la jyak'ik jujuntale ta stojolal ti buch'u cha'bi ti k'ejel lo'il a'yeje, sk'an xalik k'usi chal ti vunetike, k'usi yich'ojan, ja' no'ox ti mu stani batel ti sk'oplale, ti ja' jech chal ti ts'ibabil smantalile.

Vo'lajuneb xcha'vinik smantalil .- Yan mi oy buch'u ta sta ta k'anel ti sjak jun mukul lo'il a'yeje, ti buch'u sbainoje yu'un ta xalbe sbaik, ti xchapik ti buch'u j-va'leje ta sk'elik mi xu' o mi mu xu' xak'ik ti mukul lo'il a'yeje.

Mauk muk'ul lo'il a'yej mi oy tsakal o te chvinaj ta sventa jnklometike o mi chvinaj ta jun vune.

Vaklajuneb xcha'vinik smantali.- Ti nak'al li'oil a'yeje mi oy sjak'el sventa sk'elel bal ya'yel sventa jun xchukel, ti buch'u yich'oj ta ventae, ta sk'el lek, ta sk'ejelek sventa

spojel snak'el ti jun muk'ul lo'il a'yeje, ti ja'uk no'ox xu' sk'el ti buch'u yu'un ono'ox oy snitulul tsakalul ta sk'oje.

YOXIBAL SBI

Sba svok'olil mantal

Sventa sakubtasel ti lo'il k'oje

TITULO TERCERO

Capitulo I

Svuklajunebal xcha'vinik mantal .- Ti nak'al lo'il a'yej ja' jun no'ox jech taje, ti ja' jech chal ta ts'ibabil smantalile, yan ti yantike, yan ti j-tunel j-abteletik ta smuk'ul nail sjak'el lo'il a'yeje yu'un ono'ox oy ta tojolar ti jnaklometike, ti te ta xvinaj ti bu svinajesobil ti lo'il a'yejetike ta xchinabil tak'ine, jech k'ucha'al ta xal li'e:

Xcha'meltsanel li jchol ts'ib li'e POE 29-08-2007

- I. Ti svinajesobil ti sventa yu'un jnaklejetike, te xvinaj ti buch'u o'lol stotilale, ti buch'u bankilal stotilale;

Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

- II. Te chvinajel ti k'uyepal ti stojolike ta jujun ue, mi mo'oje ja' ti k'usi yabtelike mi mo'oje ja' ti k'usi tspace.
- III. Ti k'usi ta smeltsanik ti k'anik sk'ak'alik, ti bu ch-ak'bat svunik ti jech lok'em ta ts'ibabil mantal vune, ti chvinaj sbi, ti k'ucha'al te oje, ti k'us ta spase, ti yu'un te biiltasbil sbek'tal stakopale, te chal ti k'u sjalik ta x-bteje, xchi'uk yantik.
- IV. Ti mantalil ti va' s-elan abtelale, ti yu'uj jtunel j-abteluk, ti oy skoltael ta sbijub batel sventa sjak'el sjelobtase bal ti vunetike chk'anbate;
- V. Ti k'u s-elan nitil tsakalike, ti kusi oy yu'nike sventa yu'unik ti jnaklejetike, ti bitak jujun abtelaletik, ti k'usi oy xkotavanik ta jujutos ta abtelale, xchi'uk ti spukel ya'yejal ti yabtelike xchi'uk ti k'u s-elan ch-abtejike.
- VI. Xchi'uk chba yalik ti k'uyelanil spas yu'nik ti yabtelik jujun ja'vile ti mu'yuk k'usi chopol xkome.

Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

VII. Biil, bu nakal, ts'ibal xchinab tak'in ti bu ta jtunel j-abteletike ti ja' yich'ojik ta muk ti Smuk'ul Nail Sjak'el Lo'il A'yej ta komone xchi'uk ti bu nitilul ts'akalule.

Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

VIII. Ti k'u s-elan ta smeltsanik bal sk'oplal sventa sva'al snailike.

Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

IX. Ti ts'ibabil mantal vune, chabpenal, smantalil xchi'uk yantik ti k'usi chich' labanele ta skotole, te albil sk'oplal ta jun muk'ta vun yu'un lumal Chiapas (Periodico Oficial del Estado;

Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

X. Ti yalbenal sk'oplal ti stak'inal yosilal Chiapas xchi'uk jujun jlumaltiketike.

XI. Ti k'usi chich' pasele xchi'uk ti k'usi chal ti jtsobol jpas mantaletik ta ak'ole, jech k'ucha'al ti xchapbenal ta jun tsobajele, smantalil, xchapbenal, ti k'usi yich' tsibtaele, ti k'usi yich' tsakel ta vun ti k'us yich' lo'iltaele, ti k'usi tsotsil yich' alele.

XII.

XIII. Ti k'u s-elan ta xal slo'il sk'opik, ya'yejik ti jnaklometike, ja' jech xtom te ta xchap sk'opik ti jtunel j-abteletike.

XIV. T j-tunel j-abteletike ti k'usi ta xabtelanike te xa staik ti stojol k'usi xtun o yu'unike;

XV. Ti stak'in jnaklometike ti ak'o yak'bik ti jun vinik antes.

Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

XVI. Ti yalbel sjam smelol ti k'usi ta spasike ti jnuts jtunel j-abtel ta jujun lume sventa tojolal abteletik.

XVII. Ti yalbel sk'op ya'yejik ti jnaklometike ti te stak' chap sk'opi ti j-tunel j-abteletike;

XVIII. Xvinajuk ya'yejal ti k'u s-elan ta x-abtejike, ti k'usi ta xabtelanike, ti k'usi yakal xa ta spasike, ti jayib tak'in ta slajesike xchi'uk jayib tak'in chich'ik';

XIX. Xchi'uk yalbel, tsibtael ti k'usi tsots k'oplal k'ot ta pasel ta yabtelike.

Vaxaklajuneb xcha'vinik smantalil .- Ti svunik ti jtunel j-abteletik yu'un sk'an sk'ejik lek ta yavil ti vunetike xchi'uk ti ach'umtasik o oyuk ti sbeltak ti vunetike, ti ja' sk'oplal chal ti yan svokol mantalil li'e.

Xcha'meltsanel li jchol ts'ib li'e POE 29-08-2007

Ta xak'ik yalbenal ti lekuk ta smelolal xbate, ak'o yich' pasel ti bu chich' nojesel vune, ti k'usi lek xich' a'iel, lek xich' ilele, yo' k'alal chich' k'elel aniluk xich' ilel xchi'uk a'iel ti mu xchayvane.

Balunlajuneb xcha'vinik smantalil .- Ti buch'u yich'oj ta muk' ti abtelal taje yu'un sk'an smeltsan ta jun pasbin vun ti bu stak' xich' k'elel ti a'yeje ta jun chinab tak'ine.

Cha'vinik smantalil.- Ti buch'u yich'oj ta muk' ti abtelale, jech' no'ox xtok ti nail vunetike ti bu sk'ejbil vunetike ta jun muk'talum yu'un chiapas xchi'uk ta jujun jlumaltiketike, yu'un la sk'an xich' t'ukulanel k'elel ti buch chich' lok'eseltal li lo'il a'yej ta chinab tak'ine (internet) sventa ti k'uxi lek xvinajel.

Jun yoxvinik smantalil .- Ti buch'u oy ta yok sk'ob ti abtelal taje yu'un me sk'an spas jujun a'vil yalel yabtel jujun a'vil yo' mu'yuk spaltailik ti ta yalel sjak'el lo'il a'yeje.

Xchibal svok'olil mantal
Sventa sk'ejel ti Lo'il a'yejetike
Capitulo II

Chib xcha'vinikal smantalil .- Ti svunal jujun vinik ants ti ta oy ta yok skobike, sk'an ti smeltsanik yo' xak'ik ta jun ach'ik latsbil vunetik xchi'uk stunesik ti bu xtun svental smentsanel bal k'opetike.

Ti smelolal ti va' snail vunetike, ti stunesel, yu'un sk'an xalik xchi'uk xcholbik smelollal. Ti ayantal xkaltike, ti lekuk ta smelolal ta tunesel ti spukel yojtikinel lo'il a'yejetike ti buch'u sk'ane, ak'o mi ta ts'akal xa un, ti yu'unukuk xkaltik ti:

- I. Ti skotol svunaltak ti vinik antsetike ti bu k'ejele xchi'uk ti mu tsakal xa komem sba ta jun vune, yu'un mu'yuk o ma' ti koldemxa chkom ta mulilal mi yu'un la sa' sba.
- II. Ti svunal jun vinik o mi ants mu'yuk chich' ak'el ta ilel mi mu'yuk k'usi yalol ta yo'onto ti yajval stuke, ak'o mi oy lek stu ti k'usi chale, jech no'ox xtok;
- III. Ti k'u sjalil xcha'biel ti vunal jun vinik o mi jun antse ti muuk xjelav sk'ak'alil xcha'biel ti svunetike ti k'alal yich' tsakalel.

Oxib xchanvinik smantalil.- Skotolal vinik antsetik ti ta xalik ti bu likemiktale yu'un xu' xa'ik mi oy yakel xa ch-elav ya'yejal jun lo'il a'yeje, yo xich' a'iel lek ti k'usi mantalilel o xcha'meltsanel svunetik, mi mo'oje stubel batel k'alal mu'yuk lek albil batel smelole, o mi sventa ya'ibel buch'u ti yajvale ja'to mi chich' jelobtsel ti lo'il a'yej ta yan-oe, ti yich'uk albel sjam smelolal k'ucha'al yich' alel ti k'ucha'al yich tael ta k'anele.

Chanib yoxvinik smantalil .- Ti buch'u yich'oj ta venta ti lo'il a'yeje, yu'un sk'an sk'el sbaik xcha'bi sbaik sventa xcha'biel sk'eel ti nail vunetike, yu'un ta junjun vinike, jech k'ucha'al ta junuk sokemal sjol banomil, jech' k'ucha'al ok'osi spas, k'uxi no'ox xtil sk'ak'al, o mi oy buch'u och ta smatal stuke, j-elek, o mi sokesel skotol lo'il a'yej ta xchamel mu xchinab tak'in.

Vo'ob yoxvinik smantalil .- Mu'yuk chich' sjakbel yalval ti vunetike sventa yo' xich' ak'el bal ti lo'il a'yeje, pe ja'to mi jech k'ucha'al li'e;

- I. Ja' to solel mi tsots sk'oplal xchanel yolenal jun k'obil otolale xchi'uk mi sventa sa'ik batel sventa bijilal, o mi sventa jchop jnaklejetik ti yu'un tsk'an cha'ik ya'ik jun a'yejale, ti bu stak' sba k'anbik sventa ta yu'un vinike mi antse.
- II. K'alal mi ta sjelobtas be sbaik ti buch'u yoch'ojik ta muk'e, yu'un ak'o me stunesik ti lo'il a'yej ta smelole ti tee;
- III. K'ala mi oy jun tsatsal mantal svental xchuke

Yoxiba svok'olil mantal

Sk'eel yabtelanel

Capitulo III

Vakib yoxvinik smantalil.- Li buch'utik oy utilanbilik cha'ik yu'un li j-abteletik mo'oje ja' li Unidades de enlacee, skoj mu xalik jamal to k'usi chich' jak'ele, mi oy k'usi ta smukik mi mu'yuk tsjambik smelol ti k'usi sk'an ojtikinel ta jkoltike, xu' xbat yalik li' ta Unidad de acceso a la información, mo'oje xu' xich' jak'el ta chinab tak'in ti ak'o sujik ta yalel ta jamal ti buch'u mu'yuk jamal la yal ti k'isi yich' jak'bele, ta slajunebal k'ak'al yu'un sk'an xalbik sjam smelol, sk'al lek xich' k'eel lek k'u yelan chal li matal li'e.

Xcha' meltsanel mantal POE 29-08-2007

Vukub yoxvinik smantalil.- ti sk'anel partee si chk'ot ta pasele:

- I.- ja' ti mi mu xalik ti k'isi chich' jak'ele
- II.- mi mu'yuk jamal ta xalbik smelole
- III.- ja' mi mu stak' k'oponel ti jtunel vunetik ta xak'ike
- IV.- mi mu xa xak'ik mo'oje ta xjalij ta xak'ik;
- V.- Ta xich' tuk'ubtasel chich' ak'bel sts'ak tivunetike

Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

Vaxakib yoxvinik smantalil: Ti k'usi chich' k'anele xu' xich' ak'el ta ts'btbil ta stojol li Unidad de Acceso a la Información ti si sbi ta kaxlan k'oqe, xu' ts'ibtabil ta chinab tak'in, ti ts'ib take tsots sk'oplal sk'an xich' ak'el bal xchi'ik li'ike:

Xcha'meltsanel li jchol ts'ib li'e POE 29-08-2007

- I. Ti vune ja' chih' takbelbal ti buch'u yich' k'anel ti vokole.
- II. Ta xbat sbi ti buch'u ta sk'an parte, mi mo'oje, ja' ta xbat sbi buch'u xu' xlok'taun yu'un ti ojtikinbil yu'un ti jva'lejetike.
- III. Sk'an alelbal buy xu' xtaat ta ak'bel schapbenal ti k'oqe, ja' xu' xtakbat ta:
  - a).- coreo electronico xchi'uk/mo'oje ta
  - b).- ja' ti tey yo'buy snail ti k'anob partee

Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

- IV. Chich' albel stuk'il ti jva'lejetik buch'u yichojik ta muk' xchi'uk ti k'usi chopolike ti sk'an chapanel mo'oje sk'an tubel ti k'usi chopolike.
- V. Sk'an alel lek smelol xchi'uk stuk'il ti k'usi kotanuk ta pasel ti jot-o k'oje.
- VI. Chich' ak'bel bal sts'akin svunal ti k'usi chopol k'ot ta pasele mo'oje ja' ti k'usi yich' chapanele xchi'uk ti k'u yela yich tak'ele; ti mi yu'un mu'yuk xchapaj ta anil ti va'I yelan vunetike sk'an xchi'inbal yan vunetik ti chal k'usi k'ak'alil lik yich' meltsanbel ti svunale, sk'an lek bejel xich' alel bal tu ue.

Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

- VII. Chich' chapanel mo'oje chich' tubel.

Ch'ayem Svok'olil POE 29-08-2007

Baluneb yoxvinik smantalil.- ti k'op ta xchapan ti snail jchapanej k'oje sk'an:

Xcha'meltsanel li jchol ts'ib li'e POE 29-08-2007

- I.- chich' ak'bel slajeb mo'oje stsutseb.
- II.- sk'an cholbel lek smelol ti k'usi chich' chapanele.
- III.- chich' sutesel eal ta skotol mo'oje o'lol vun no'ox, taje ja' jech chich' pasel k'alal mi albil xa stuk'il xchi'uk albil jujubel k'u yelan xu' xich' ak'bel schapbenale.

Lajuneb yoxvinik smantalil.- xu' xich' ch'ayesel ti k'usi tsk'anik ti mi lek xvinaj ch'abal k'usi tsots staik mo'oje ja' mi oy k'usi k'ot ta pasele jech k'ucha'al:

- I Ti mi ta'lo ya'ibal ti buch'u tsk'an partee.
- II Ja' ti mi yich' jelel mo'oje kechel yich' iktale ti k'usi ska'n chapanele, ti mi mu xa sventa ti ti k'usi tsk'ane.
- III Yanuk ti mi cham ti buch'u stsk'an partee , xu' xich' tukiel skotol, xu' tey kechem makal xkom.
- IV Xu' xch'ay xtok, ak'o mi ak'bil xa ti ti k'usi yich' k'anele ti mi la staik jutebuk k'usi tich'abal smelole o ch'abal lek slikeb.

Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

V Ti mi mu'yuk yojtikinoj ti jva'lejetik ti buch'u yabtelinoj chchapan jech k'ope ti k'uyelan tsk'an parte tspojel o sba ti jun jch'iel jk'opojele.

Buluchib yoxvinik smantalil- xu' xich' bajel ti spasel k'op ti mi xh'abal lek yalbenal ti k'usi tsk'anik chchapaje jech k'uch'al:

- I Xu' xich' bajel ti k'isi chich' k'anel k'alal mi ma'uk ti k'u yelan ta xcha'an ti buch'u sventainoj chak'be sjam ti l'oletike mo'oje ja' ti buch'u ta sk'el tspoj ti vun yo' buy chal yojtitkinel jun vinike.
- II Xu' xich' bajel ti mi ta st'uj k'u yelan ta sk'an chapanbel ti jk'an partee. Ja'to chich' tsakbel ta muk ye ti j'an parte ti mi lek k'ot ta pasel ti yotalal mantalil ta 46, ti mi mu'yuk xich' makel ti mantal taje.
- III Xu' xich' baje ti mi jech no'ox chich' chapanel ta jot o, ti mu'yuk albil ti buch'u va'al ta xchapan xa oxe.
- IV chich' baje ti mi lek xa ox chich' albel xchapobil ti k'ope.

Lajcheb yoxvinik smantalil: ti schapbenal k'op chak'be stsutseb ti k'usi chich' k'anele sk'an ak'el bal lek ts'ibabil, lek ts'ts yip lek cholbil bal slikeb xchi'uk lek xbejlajet ya'yej.

Ti mi ta chiban tak'in yich' pasel ech'el svunal ti k'an partee, ti buch'u la yich'be schapbela ti sk'ope, ch-ak'bta oxib k'ak'al yo xcha' al sutel ti la yich' ti ts'ib ta chinab tak'ine, ja' to me mi yu'un och xa xchapbena ti k'ope. Tajune yu'un lek xa meltsanbil sk'oplal chkom.

Oxlajuneb yoxvinik smantalil- Ti ants vinik buch'u yich utilanele, oy stsakel ta muk' ti mi tey xva'vun o ti yo'buy snail schapanejesobil k'opetike, yo' chak' ta alel ti ak'o tsakbatuk ta muk' ti sk'ope. K'ala syak chchapaj ti k'ope, ti jchapanej k'ope ta xal smelol k'u yela xu' xk'ot ta pasel ti schapbenale.

Xcha' meltsanel mantal POE 29-08-2007

XCHANIBAL SBI

Ti k'usitik sk'an ventainel xchi'uk muliletik

Stuk no'ox jech jtsop k'opetik.

Paltail ta stojol jchapanej k'op ta vunetik xchi'uk muliletik

TITULO IV

Chanlajuneb yoxvinik smantalil- ti buch'u va'al ta xchapan be sk'op jun ants vinik ti mi mu'yuk xk'ot ta pasel yu'un ti chak' ta ojtikinel ti vunetike, Jech k'ucha'al chal ta yotolil smantalil ta 37 yo' buy ts'ibtabilk mantale, yu'un ta xtabat na ne'el ti spaltaile, ti mi oy xa lajuneb xcha'vinik k'ak'al mu'yuk yak'oj ta ilel jutebuk scha'benal ti k'ope mo'oje ja' ti k'uyaln xlok' schapbenal ti k'ope, ta jipat lok'el lek jlikeluk ti ta yabtele, ja' chich' tsakel ti k'u yelan ta xal ti Ts'ibtabil Bijil Mantal yu'unik ti Jchapanej K'opetik li' ta jlumaltik Chiapae.

Vo'lajuneb yoxvinik smantalil- ti mi ta snak' k'u yelan k'ot xchapbena ti k'op ti va'i jchapanej k'ope, taje yu'un mu'yuk chk'ot ta pasel yu'un ti k'usi chal ta ba'yel vun ti yotololal smantalil 45, taje tey chal ta Bijil Mantal ta vun yu'un Jchapanej k'opetik ta Chiapae, ti mi jech tajune ta stoj spaltail ja' k'uch'a'al tsakal ta vune.

Vaklajuneb yoxvinik smantalil- Ti mi la stuki, ta smantal stuk ti jchapanej k'op svun jk'an parteetike, mu'yuk chk'ot ta pasel yu'un ti k'usi chal ta schanchopal yotolil smantalil 45, taje tey chal ta Bijil Mantal ta vun yu'un Jchapanej k'opetik ta Chiapae, ti mi jech tajune ta stoj spaltail ja' k'uch'a'al tsakal ta vune, ja' ta sventain stk ti j-abtel buch'u vinaj spaltaile mi ja'uk stak' stik' sba ti CIVIL.

Vuklajuneb yoxvinik smantalil- Ti mi oy jun Jchapanej k'op mu'yuk lek smelol la yalbe xchapbenal ti k'ope, mu'yuk xcholbe smelol svunal ti buy xu' xich' jak'el k'usiuk no'ove, mo'oj xtoke, mu sk'an xa mantal ti ak'o yak'ik lok'el sbel ti mantale. taje yu'un mu'yuk chk'ot ta pasel yu'un ti k'usi chal ta ba'yel vun ti yotololal smantalil 45, taje tey chal ta Bijil Mantal ta vun yu'un Jchapanej k'opetik ta Chiapae, ti mi jech tajune ta stoj spaltail ja' k'uch'a'al tsakal ta vune.

Vaxaklajune yoxvinik smantalil- ti stojel muliletik ti ja' yalbel smelol ti ta jxet' vun li'e, ja' tey chich' ak'el yo' buy yich' alelxa li ta Bijil Mantal ta vun yu'un Jchapanej k'opetik ta Chiapae, ti mi jech tajune ta stoj spaltail ja' k'uch'a'al tsakal ta vune.

Balunlajuneb yoxvinik smantalil- ja' jech o, ti mi oy jchapanej k'opetik ti yu'un ja stuik tske'lik ti ants viniketike, ti k'u yelan ta xal li ts'btabil mantal, mi yu'un oy stak' chapanel ta jech no'ox ti k'ope yu'un ska'n xak'be yojtikin ti muk' ta jchapanej k'op ti Fiscal del Ministerio Publico sbi ta castilla k'ope.

SVO'OBAL SBI

Stuk no'ox jech vunta slo'ilta

Ja' chalbe sjam li Instituto de Acceso a la Informacion Publica yu'un xtok

Administracion Publica Estatal.

TITULO V

Capitulo unico

Yoxvinikal smantalil- Li Instituto de Acceso a la Informacion Publica de la Administracion Publica Estatale, ja' jchop jtunel j-abteletik ti chchol abtelal ta sjunul kosiltik, oy lek ya j-abtel, ta spاسبك sk'oplalyo' lek xk'ot ta pasel ti k'isitik chich'anuk jak'ele. ja' jech ta spاسبك k'ucha'al chal ti ta xchibal yotolil mantal.

Jun xchan vunuk smantalil- ti jtsop jchapanej k'opetike ja' te ot oxib j-va'lejetik, oy jun tit a yoxibalike ja' tsbiin Consejero General, ti ja' stotilalile, ja' ta xich' ta muk' skotol ti k'usi chich' pasbel ak'oplale.

Ti jva'lejetike, vukub ja'vil jech ta xábtejik, va'i un ta chab chab ja'vil ta st'ujik ta slikeb sbi buch'u ta xkom ta totilal jpas mantal yu'unik. Ti jva'lejetik take ja' ta xva'anatik yu'un li Totilal yu'un ti J-al Mantaletik ta Jlumaltik Chiapa, mi laj une ta xech'ik ta stojol li Muk'ul Tsoble ta Jlumaltik, ti mi mo'oje ta xjelobtasatik bal ta Comision permanente, ta stuch sk'obik ti diputadoetik. Ta svo'lajunebal to jtotik ta xk'ot ta a'iel mi komik mi mu'yuk xkomik ti ta abtele, yanuk ti mi mu'yuk xk'ot ta chapanel yu'un ti Muk'ul Tsoble mo'oje ja' ti Comision ti va'i sjalil ak'bil sk'ak'alile, ti buch'u yich'ik t'ujel yu'un ta x'och ono'ox; pe ti mi mu'yuk x'ochike, ti muk'ul totilale ta xcha' t'uj yan.

Ti jva'lejetike ja' no'ox xu' xjelatik ta yabtelik ti mi yu'un la yutilan mo'oje la xchopol k'opta ts'ibtabil ta Constitución Política yu'un jlumatik Chiapae, ti ja' vun tey tsakal skotol k'usi sk'an pasel xchi'uk stak' pasel, xchi'uk mi la yutilan li vun li'e. ti mi yu'un mu'yuk xalek ta x-abtej, ta stub k'opetik xchi'uk chopol t aspas sba, ti mi ta sokes ti schapanobil k'op, mi mo'oje ta xjelatik no'oxtok ti mi oy k'usi tsots k'ot ta pasel yu'une.

Ti jchop jchapanej k'ope ta xchpana stik ti k'opetike, u'yuk yan jchop jva'lejetik xu' stik' sbaik, ta sk'el stuk ti k'usi ta spase xchi'uk no'ox xtok tey ta x-abtejik jch'iel jk'opojetik xchi'un oy lek yabtejbik yo' lek spas ti yabtelik k'u yelan ta sk'anike.

Chib xchanvinik smantalil- Ja' no'os xu' xmuy ta Jva'lej li buch'utik:

- I Jnakal xchi'uk ojtikinbil ti li' slumal ta Chiapae xchi'uk ti stak' k'usiuk no'ox spas l'ie.
- II Ochemuk xa lek ta vo'lajuneb xcha'vinik k'ala ta xich'ik t'ujele.
- III Tsutemuk lek ep svun, oyuk svun ti chal k'uyelan kuxijem, ti to jlekuke oyuk xa xchanoj postgrado.
- IV lek ojtikinbiluk ti lek stalele xchi'uk ojtikinbiluk ti lek sna' x'abteje.
- V Mu'yukuk stik'oj sba mi ja'uk la stik' sba ta junuk partido mi ja'uk ta jun tso bombail ta jun partido, mi ja'uk xtok mi totilal yu'un junuk sk'op jtotike, mu stak' xtok mi va'ambil ta abtelal ta junuk lump e ja' no'ox mi nakato ech'em yoxibal ja' vile, xchi'uk,
- VI Mu'yukuk ochem ta chukel jkojuk skoj tsots k'usi la spas.

Oxib xchanvinik smantalil- ti Totilal yu'unik ta Va'lejalejetike chib ja' vil jech ochem ta yabtel taje, ti mi lok' une mu xa stak' xcha' tik' sba xchi'uk mu stak' sjip sba lok'el no'ox tok.

Ti abtelal Totil yu'un Jva'lejetike mu xko'laj 'ucha'al yan abtelal.

Chanib xchanvinik smantalil- ti jchop jchapanej k'opetike ja' ta xchapanik li k'usitik tsakan li'e:

- I ta sk'el mi lek chk'ot ta pasel li mantaletike.

- II Ta sk'el mi lek ta xk'ot ta ch'unel yu'un li mantal li' tsakal ta vune ti Sjak'obil k'usiuk no'joxe.
- III Ta xak'be sujelal ti j-abteletik ak'o yalik ti k'usi tsjak' ti vinik antsetike.
Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007
- IV Chalbe stuk'il xchi'uk ta xchanobtasan ti buch'u ta sk'an ta xa'ibe stu'kil svunal ti Sjak'obil K'usiuk no'oxe;
- V ta spasbik svunal ti k'u yelan ta k'anel parte yo buy li sjak'obil k'usiuk no'oxe, jech k'ucha'al k'u yelan xu' xich' k'anel ti vokolile, k'u yelan chich' tuk'ubtasel svunal jujun vinik antsetik.
- VI ta xal k'u yela ta t'ujel, ta latsel ta k'ejel ti k'opetik ta vune, ta sbijil k'el xtok ti k'uyela chich' chapel stekel ti bijil k'opetike, ti jechuk xk'ot ta chapel jech k'ucha'al chal ta mantaletike.
- VII Ta sbijil k'el ti k'u yela chk'ot ta pasel ti sak chajan abtelal yu'unik ti Jva'lejetike.
Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007
- VIII Ta sk'elbe snail xchi'uk k'u yelan ta x-abtej mi jech stsakojil k'ucha'al li mantale, k'ucha'al comos abtel, mi laj une ta xak'ik ech'el li k'u yelan la yilike.
- IX ta xich' tubel.
Ch'ayem Svok'olil POE 29-08-2007
- X Ta xalbal ti ak'o skelik lek li svun jujun vinik antsetike.
Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007
- XI chich' pasel ta bik'it xchi'uk chich' chapanel ti k'usi chihc' k'anele.
Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007
- XII Ta sk'anbe yalbenal k'u yelan xlok'bal xchapbenal ti vinetik takbilik yu'un ti jk'an parteetik.
Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007
- XIII ta sk'el mi ta xchapanik k'opetik ti jchapanej k'oeptik, ti mi mu'yuk ya xk'ot ta pasel yu'un ti yabtelike ta spasbe sk'oplal.
Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007
- XIV ta stsobol chchapik, ta sk'anik koltael xchi'uk ta xich'ik tak'in ta namal osiletik xchi'uk ta yosilalik yantik jch'iel jk'opojeletik. Taje ja' yo'j xk'ot ta apsel ti k'usi tsk'an ta spasike.

- XV ta spasik xchi'uk ta staniik bal ti k'u yelan yich' chanel chi'uk k'u yelan k'ot ta t'unel ti va'i yabtelike, ta xak'ik chanvun, ta xak'ik ta otikinel skotol ti k'usi ta spasike.
- XVI ta spasik yan abtelal ti buy chal k'u yepal ta xlajyu'unik ta ja'vil, ti mi la spasike ja' ta xich' ak'bel ech'el ti J-al Mantaletik ta Jlumaltik yo' ta skap ech'el ti yo' buy ta xak'ik ech'el ta ilel k'u yepal ta xlaj yu'un tak'in ti jlumaltik Chiapa ta jujun ja'vile.
- XVII chich' va'anel lek epik j-abteletik yo' lek xk'ot ta pasel ti abtelale.
- XVIII Chich' pasel xchi'uk ch-och ta k'elel ta stojol li Ejecutivo yu'un jlumaltik Chiapae, ch-och ta k'elel ti abtelal k'u yelan ch-abtejik li ta yut ti buy oyik li jchapanej k'opetike, chich' k'elel xtok k'usi jelemik yo' xich' pukel bal slo'iltaaele, jech no'ox stok ja' yto' xich' pasel sbik'tal vunal ti k'uxi lek x-abtej buy ta sa'bik xcha'benal ti k'ope.
- XIX sk'an avel ti k'usi jech ta melele yo' xu' tubese leto, ti mu jech'uk no'ox snopik k'usi ta stojol ti mantale, ti ak'o yak'ik ststatsal yeik yo' tsots xvinaj ti slikeb ti mantaletike, pe ja'to mi oy lek svunal yu'unik li jchpanej k'opetik une.
- Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007*
- XX Chich' sa'el buch'u xu' xkoltavanik xchi'uk ko'ol xbat ti abtelal xchi'uk li yantik jchapanj k'opetike yo' ko'ol xbat ti vuetik ta pikel bale, xchi'uk xtok jk'ol sbel chinab tak'in ti ja' ta sk'unibtas ti sjak'el k'usiuk no'ox ti tsk'an cha'iike.
- XXI ti k'usi yan chak' li mantal li'e, k'usi s-elan ta pasel xchi'uk k'usi stak' ak'el.

Vo'ob xchanvinik smantalil.- ti yo'buy chich' chapanel ti k'ope ta xixch' akbel epal j-abteletik ti ta spasik tslabanik lek k'u s-elan xu' xbak'ik ti ta yut abtelale, taje ja' yo' lek x-abtej ta spat xokone.

Vakib xchanvinik smantalil.- Ti yo' buy ta xchapanik ti k'ope oy buch'u ta xk'elvan lek jchabivanej, ti ja' yich'oj tas venta ti Comisario Publico, taje ja' li yo' buy oyik li jchabivanejetik ono'oxe, li Contraloría General del Poder Ejecutivo del Estado ja' ta sva'an xchi'uk ta xalbe buy chbat, ja' chabtelann chabivanej xchi'uk k'u yelan chk'ot ta pase ti yo'buy ch-abtejik li jchapan k'opetike.

Ti jav'leje ta slaban k'u yelan ta stunes xchi'uk ta k'u yelan ta xak' ti koltaele ti va'i yo' buy ti jchapanej k'opetike, t asta ta jak'el mi laj une ta spas ti k'usi sk'an yo' ts'akal xk'ot ta pasel ti yabptelike.

Xcha'meltsanel li jchol ts'ib li'e POE 29-08-2007

Vukub xchanvinik smantalil- ti jk'el vuneti tey oyik yo' buy jchapanej k'opetik ta xak'bik bal li k'usi ta sjak' li Stotilal Jchabivanenjetike, ta xak'bik no'ox ta nil ti k'usi ta sk'ane yo' tsko'oltasan xchi'uk tspa'i ti k'opetike, ti ts'ibtabil mantaletike, ti k'u yelan xlok' ti abtelalexchi'uk ti k'usitik lrk ta xbate.

Li jva'leje sk'an spas jun vun ti tey chak' ta ilel k'usi syak chk'ot ta paselel, ta sliques tey to k'alal yo' buy yich' k'elel tal to'oxe, chich' albel un ti Totil Jva'leje, k'uxi stak' lekubtasel ti abtelale, ti k'uyela ch-abtej ti j-abteletike xchi'uk k'u yelan stak' ti yo' buy chchapaj ti k'ope. Ta schapanbe smelol yo' k'uxi jechuk o x-abtej bale, ja' yu'un un sk'an sbejtsan ta jmek ti yabtel buyuk no'oxe, yo' xlekub stalel yo' buy chchapakj ti k'opetike.

Xcha'meltsanel li jchol ts'ib li'e POE 29-08-2007

Vaxakib xchanvinik smantalil- Ti jchapanej k'opetike tots sk'oplal sk'an xak'ik tai el ta stojol li buy chchapaj li k'ope, ta ox o u ta xak'ik ta ojtikinel, ta xak'ik jun vun ti chal k'u yelan ti yabtelike, jap tsko'oltasik xchi'uk li vunetik sventa chich' jak'el k'usiuk no'oxe, ja' tey chak'ik xtok:

- I jayib buch'u la sk'anik parte.
  - a).- k'otem ta sk'obik
  - b).- k'elbil
  - c).- k'otem ta chapanel
  - d).- sk'anto k'elanel.
- II chich' cha' k'ele
- III jayib jalijemik ta spasel sk'oplal skoj k'usiuk no'ox.
- IV Jayib ak'bil xa xchapbenal: mu'yik chich' ak'el jayib ti vunetik k'anbile xchi'uk lek albil smelol k'uxi chapaj ti jujun vunetike.

Xcha'meltsanel li jchol ts'ib li'e POE 29-08-2007

Baluneb xchanvinik smantalil- Ti totil ajvalil yo' buy xchapanobil k'opetike ta xak'be sjam smelol ta jujun ja'vil k'u yelan xbat ti yabtelike, ja' ta xakbik li yoxibal svu'el li jlumaltik Chiapae, ta xalbik k'u yelan cha'aj tyu'unik ti k'opetike, jayib k'op la scha'anik xchi'uk xtok cjalik ach'el buy ti tsots chilik t pasel ti mantale.

Ti taje ta xich' pukel bal xchi'uk alel bal yo' buyikk ti jva'lejetike, ti mi pas ta k'olantik vune tsots sk'oplal ta xana yo' x-ojtikine ti vune.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

SVAKIBAL SBI

Sba yalbenal

K'u yelan chich' pase k'alal to ta xcholbel smelolal

TITULO SEXTO

Capitulo I

Lajuneb xchanvinik smantalil- ti vunetik tik'ani yo'buy sjak'obil lo'iletik a'yejetik ts'ibtabil stak' ak'el yo' buy ti chich' jak'ele ti ja' ta Unidad de Acceso a la Informacion Publica yo' buy oyik yi jch'am k'opetik ta schabik smrlole, xu' ja' xba sjak' atuk ti buch'u cha'I ya'I sjam smelol ti k'ope mo'oje xu' buch'u xtak ech'el.

Stak' ak'el ech'el no'oxtok ts'ib ta chinab tak'in, ja' ti k'usi yal ti jchapanej k'opetike. Ta xk'an bat ti buch'u tak'bat bal ti k'usi tsjak'e, chal ech'el bal ti yu'un la xa yich' be chapbenal ti k'usi tsjak'e, yu'un ja' tey ti ta vun taje, yu'un ja' tey ta xak'ik ta ilel ti lek chk'otanuk ta pasele.

Svok'olil mantal xcha'meltsanel POE 29-08-2007

Buluchib xchanvinik smantalil- J-ech'el ti mi la xa stsak vun ti sjak'obil lo'il ayej ta comon yo' buy oyik li jchapanej k'opetike, ta anil ta stakik bal ta snitilul snail sjak'benal lo'il a'yej, ti ni yich'oj xa ne ja' ta spas li'e:

- I ta slaban mu ts'akan k'ot ti sjak'benale
- II ta sk'elik k'u yelan chapal k'otel ti vunetike, mi mo'oje t ata sk'anik vokol buch'u x-abola schol lek.
- III tsa'ik buy liktal ti lo'il a'yej k'usi ta sk'an ta sjak'e.

- IV ta xak'ik sutel ti k'usi ta sjak'ik xal mi schapbenal mo'oje ta x-albatik sutel tu mu stak xchapbatik yu'un ti smuk'ul nail ti buy chich' jak'el k'usitikuke; xchi'uk,
- V ti smuk'uk snail sjak'benal lo'il a'yejetike ta xalbebal sjam smelol ti k'u sjalil ta xjalij yo' chak'ik xchapbenla ti k'ope, ti ja' tey chal ya yotolil mantal 25 bis li li' ta mantale, yo' s-ak'bat scha'benal ti k'usi yich' jak'ele xchi'uk xk'ot ta pasel yabtel ti jam lo'il a'yeje jech k'ucha'al tey chal ta yotolil mantal 20 bis.

Lajcheb xchanvinik smantalil- Ti mi ja' ta sjak'bik smelol li k'usi chich' alel li ta sti' li buy ;stak jak'anel lo'iletik a'yejetike, k'alal ta xak'bik sjam ti k'usi ta sjak'ik taje ta stikbe sutel ti ta svun ti buch'u tsjak' ti lo'ole jun svunal yo' buy ta xal ti k'usi stak' sjak' ta k'untoe.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Oxlajuneb xchanvinik smantalil- Ti buy likemtal ti vune, ti sjak'benal lo'il a'yejetike ta stakbe sutel ti k'usi ta sjak'e, jech k'ucha'alk tey tsakal ta svuntake, pe mu'yuk spersail ta xchapik lek ti k'usi chal ti ta vune, mu stak' sbik'tajesik, mu stak sk'elik jabik laj stak'inal, mu stak' sjotosl sa'ik slikeb, ti jech taje ma'uk ska'n xal ti mu'yuk ta xk'ot ta pasel yu'unik ti yabtelike.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Chanlajuneb xchanvinik.- Ti snitilul sjam lo'il a'yeje sk'an chalbe jelavel schapbenal ti buy lek smuk'ta nail ti sjam a'yel lo'ile ta no'ox xak'be relaven k'alal mu t osta vo'lajuneb k'ak'ale ti mi mu'yuk xak' jelavel ti snitilik yo' buy stak' jak'el lo'ile, ti smuk' ta nail sjak'e lo'ile ta sjak'be ti buch'u yich'oj ta muk' ti ta snitilule. Yo' ta yok'omal no'ox ta xak' ech'el xchapbenal ti k'ope, yo' jech xk'ot ta pasel lek yabtel ti buch'u ta sjambe smelol ti lo'il a'yejetike.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Vo'lajuneb xchanvinik smantalil- ti mi yil ti snitilul sjak'obil lo'il a'yej ti ch'abal o cholbil lek ti vunetik k'usi yich'ojike , ti chil no'ox tok ti yu'un tsots sk'an cholel latsele, ti sk'an nak'el ta xil mo'oje ja' ti mu buch'uuk no'ox ta sk'ele, taje ta skolta sba ta yalbel ti j-abteletik ti ak'o pasik ti yabtelike k'uchal chal ta vune.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Vaklajuneb xchanvinik smantalil- Ti jchapanej k'opetike, ta xich'ik lek ta k'us ti va'i tsakel ta muk' yu'un k'usi tsjak' buch'uuk no'ox vinik ants mu stak xna'etik no'ox ta yalal ti k'usi chich' ja'belik jech k'ucha'al chal li ta mantale, ja' jech ta xal ti ts'ibabil smantalile mo'oje ja' ti ts'ibabil, mantale.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Vuklajuneb xchanvinik smantalil- Ti va'i vun ti ja' stu yo' xich' jak'el ti k'usi tsk'an a'iele, tey oy ta tael ta Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yej ta Comon xchi'ik tey no'ox ta Sti'.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Vaxaklajuneb xchanvinik smantalil- ti tey ch.abtejik ti jchapanej k'opetik tey ta snitilul snail sjak'benal lo'il a'yej, ta sk'el ti vun mi ja' jech ' k'ucha'al sk'an pasel ono'oxe. Ti mi ma'uk jech k'ucha'al tsk'anik ti vune, ta yoxibal k'ak'al ta sa'bik sxhapobil, chalbebal smelol k'ucha'al ti mu stak' stak'be bal ti k'isi ta sjak' ti jun vinik antse, ti mi yu'un stak tak'belbale, ta xalik bal k'usi xu' spas yo' xjambat ti k'si ta sjak'ike, ta spastal yan vunetik.

Ti Snitilul Snail Sjak'benal Lo'il A'yeje, ta xak' ech'el ti k'usi k'ot ta chapel yu'unik ta xchibal no'ox k'ak'al k'uxi chap yu'unike.

Ti Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yeje yo' buy ch-abtejik ti jchapanej k'opetike, ta svo'obal no'ox k'ak'al ta xalbebal ti buch'u k'usi ta sjak'e, chlik yich' atel sba k'ak'al k'uxi yicha chapanel ti k'uxi la xchapike, yo' xcha' k'an yich'el ta muk' yu'un ti jchapanej k'opetike.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Balunlajuneb xchanvinik smantalil- Ti mi mu xk'an xal ti k'usi chich' jak'bel ti Snitilul Snail Sjak'benal Lo'il A'yeje, mi mu xak' skotol ti vunetik skan nojesele, mi tslok'es skotol ti a'yeje, mi lok'el ta xjalij mo'oje mu sk'an stik'ubtas ti k'usitik chopol bateme mo'oj xtoke mu sk'an stu'kubtas ti svunal jun vinik s;antse, sk'an me xalbe smelol k0ucha'al ti jech ta spas taje jech k'ucha'al chal li mantal li'e, schi'uk k'ucha'alk chal li yantik j-abteletike.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Chanvinik smantalil- Ti Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yeje sk'an xak' ech'el stak'benal ta anil ti buch'u la sjak' a'yeje, xu' stak'be ech'el k'uk yelan pe ja' tstsak ti k'u yelan tsakal ta svukubal sbi, jun jech yalbenal ti li' ta mantale.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Xchibal yalbenal

Ti k'u yelan chich' k'anel vokolil sventa skelel ti vunetike

Capitulo III

Jun svo'vinik smantalil- Ti koltaelele xu' xich' k'anel ta ts'babel vun tey ta Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yej, ti mi yu'un mu stak'ik lek cha'i ti tey ta Snitilul snail Sjak'benal Lo'il A'yej, xu' xich' k'anel koltale xtok tsib ta chinab tak'in.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Chib svo'vinik smantalil- timi ta ts'in; b chich' k'anel ti koltalele, sk'an lek chapal svunal ta xbat jech k'ucha'al chal lki ta svaxakib yoxvinikal yotolil mantale.

Ti mi yu'un ta chinab tak'in yich' k'anel ech'el ti koltaele, chich' pasel ti k'usi ta sk'anik li jchapanej k'opetik k'ucha'al albilik eke, ti jk'an partee sk'an stsob ti vunetik k'usi sk'anane, jech k'ucha'al chal li ta svaxakib yoxvinikal yotolil mantal.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Oxib svo'vinik smantalil- Ti Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yej yo' buyilk ti jchapanej k'opetike, ta xak' ech'el vun mo'oje jun mantal ta chinab tak'in, ti tey chal ti

yu'un syak xa ta k'ele ti k'usi ta ska'nike xchi'uk chak' ech'el jun slok'taomba ti vun yu'un ti snail yo' buy chchapaj ti k'opetike, ta xak' ech'el ti mi tsak'ij vo'ob k'ak'ale ja' no'ox chlik yat k'uxi yich' k'elel ti vun sjak'obil a'yeje. Jech no'ox xtok ta xak' bal jun vun ta stojol ti Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yej, ti tey chal bal k'ui k'ot ta pasele mo'oje ja' ta stak ech'el jun mantal ti chal k'ucha'al jech k'ot ta chapanel, ta xalbe ech'el smelol k'u yelan k'ot ta sk'ob ti vun tsk'an jambel a'yeje.

Jech xtok, ti va'I Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yej, ti mi laj no'ox ya'I ti oy xa ti koltaele, ta xbat ta stojol li Snitilil Snail Sjak'benal lo'il A'0yej mo'oje ja' li yan sva'lejetik ti ja' snitilil li jchapanej k'opetike, ta sk'anbe ech'el li vun yich' albel smelol ta ak'ol to'oxe jech k'ucha'al stok, ta sk'an ech'el li vun buy ta xal k'u yela syak xa ta xk'ot ta chapanele.

K'ala chich' ich'el slok'tomba ti vun buy lek k'ejele, ti Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yej yo' buy oyik li jchapanej k'opetike ska'n lek sk'ejik li vun ka' stuke, yo' lek xich' k'elele.

Ti mi jech no'ox ts'ebuj bal li vun yich' takel bal sventa chich' jak'el k'usiuk no'ox ta stojol li snail buy j-abteletike mo'oje ta yan o buy k'ot ti ma'ik sventa chchapane, ti j-abteletik va'i buy k'ot ti vune ta xalbik lek smelol stuk'il k'uxi xu' xut yo' sk'ot ta sk'ob ti Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yej, ti va'i s-elan chk'ot ta pasele mu'yuk ta smak li k'usi ta xal ta svakibal yoxvinik yotolil mantal yo' buy li epal mantaletike.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Chanib svo'vinik smantalil- ti Snail J-abteletike ta sk'el lek svunal buy ta xa ak'batik ti koltaele, ti mi oy la sta jayibuk k'op ti ch'abal stuk'ile jech k'ucha'al ta xal ta sbuluchibal yoxvinik yotolil mantal, sk'an ta sten lok'el ta j-ech'el o, ti va'i yelane ta stakbe ech'el schapbenal li Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yej yo' buy li jchapanej k'opetike xchi'uk ta xalbe bal li buch'u la sk'an ox sjam ti k'ope.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Vo'ob svo'vinik smantalil- ti mi oy k'usi chopol batem ta pasel li ta ts'ibabil vun' yu'un ch'abal xich' pasel bal ti k'u yelan ta sk'an ti svaxakibal yoxvinik yotolil mantal

yo' epal mantaletike, ta chib yoxibal no'ox k'ak'al ta xal ech'el ti snail j-abteletik li buch'u ta sk'an partee, yo' st'akubtal li k'usi sk'anto yane mo'oje ak'o smeltsantal lek li k'usi chopolik bateme, ja' li k'usitik k'otemik ono'ox ta chapele.

Ti mi mu'yuk la spas li k'usi yich' alel ta jchol k'op li ta ak'ole, chihc' tsakel ti yu'un mu'yuk ta x-ak'bat ti koltale k'usi la sk'ane va'i un ta xalik bal ti k'usi k'ot ta chapele.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Vakib svo'vinik smantalil- Ti mi mu'yuk ch'ayem la staik li vune, mi mu'yuk k'usi chopol la staik mo'oje mi yich' tuk'ubtasel ti k'usi chopol to'ox jech k'ucha'al cha' li ta jun to'ox yotolil mantale, chich' ak'bel xchapobil xchi'uk ta xalbe ech'el ti jk'an parte ti k'usi syak chk'ot ta chapele.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Vuk'ub svo'vinik smantalil- Mi yu'un la xa yak' koltael ti Snail J-abteletike, ja' xa chich' pasel li'une:

- I Ti Totil Jva'leje ta xak'bal ti lotsol vun ak'o ba smala xjelav yo' xich' chapbel sk'oplal, ta svo'obal k'ak'al ti jun Jva'lej ti ja' ta xalbe smelol xchi'uk xchapabenal k'u yelan chil ti vune ta xalbal ta sts'ib k'u yelan xu' xchapaj xhil.
- II Ti Jva'lej buch'u va'al ta sk'elel xchi'uk ta yakble xchapbenale, ch-ak'bat lajuneb k'ak'al yo' spas jun abtelal vun ti tey chalbe smelol k'uxi xu' xch'apaje, chalbe lek smelol k'ucha'al yich' pesel ti abtelal vune xchi'uk jech yelan cholbil ti lo'il jech k'ucha'al yalel junuk tojob mulil.
- III Mi k'ot xa ta pasel li k'usi yich' alel nakatoe, ta svo'obal no'ox k'ak'al chich' ak'belik slok'tomba abtelal vun ti yantik Jva'lejetike, chkom ta yok sk'obik yo' slabanik sk'elike.
- IV Mi laj xa sk'elik yo' xich' ak'bel schapobile, ch-ech' vo'ob k'ak'al xtok tey chich' k'elbel yorail sk'ak'alil bak'iun ta xchapbik sk'oplal xchi'uk bak'in ta xkom o xa schapbenal.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Vaxakib svo'vinik smantalil - Li snail j-abteletike ta sk'el li k'usitik stak' pasel k'usitik mu stak' pasel yo' xich' chapanel o xa li koltaele:

- I Ti slekila k'u yela ta xvu' li va'i ta scholsba ti vun yo' smala bak'in xich' k'elel yu'un li Jvalej ta sk'elel ti vunetike, stak' xich' k'anel ta ts'okantik k'u yelan xa xlok'bal scha'benal, ja' tey chal ta I, II, III, IV k'olal li ta yotolil mantal ech' xa nakatoe.
- II Ti k'u yelan ta xbat schapbenal ti k'usi chich' k'enele ja' jech yelan ta xbat k'ucha'al lok'em sk'oplal ta baluneb yoxvinik yotolil matal.
- III skotol ti k'u yelan ta xchap ti k'usi chich' k'anele ta xalbe ech'el ti buch'u ta sk'an partee ti k'u yelan ta xchapaj ti slo'il ta sk'anbe sjame.
- IV Ja' ti k'u yelan k'otanut ti vunetike, buch'u ba'yel buch'u patil ja' jech chk'ot ta chapanbel sk'oplal.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Baluneb svo'vinik smantalil- Skotol schapbenal k'opetike ti chak' lok'el li snail j-abteletike, sk'an chak' ech'el sjuxbil ts'ibik li yoxibal Jvalejetike, ja' tspas mantal ti buch'u totil yu'unike, pe ja' k'alal tsakbil xa ti k'usi chapbil une.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Lajuneb svo'vinik smantalil- J-ech'el ti mi yich ak'el lok'el schapbenal ti k'ope, li Snail j-abteletike sk'an xalbebal ta xchibal yoxibal no'ox k'ak'al li Smuk'ul Nail Svanta Sjak'el Lo'il A'yej xchi'uk li buch'u la jak' a'yteje.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Bulichib svo'vinik smantalil- Li jchapanej k'opetike sk'an xk'ot ta pasel yu'un schapbenal li k'usi chich' k'anel smelil ti tey to tstak tal li Snail j-abteletike, ti mi mu'yuk k'ot ta pasel yu'unike, ja' ta xk'ot ta pasel ta stojolik li k'usi ta xal ta XIII k'olal tey tsakal ta chanib xchanvinikal yotolil mantal (64).

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Svukubal Sbi

Jun no'ox yalbenal

Stojol ta bolesel xchi'uk stojol ta takel bal

TITULO SEPTIMO

Capitulo único

Lajcheb svo'vinik smantalil- Ti Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yeje moton ta xal ti k'usi chich' jak'bele. Ti mi ta sk'anik ak'bel schapbenal ti k'usi la sjak'ik jech k'ucha'al ta xal ta vuklajunebal (17) yotolil mantale, sk'an xak'ik ba'yik stojol ti k'u yelan lok'em ta ael tey ta mantaetik yo' chal k'u yepal stojole.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Oxlajuneb svo'vinik smantalil- Lio chich' k'anel l'ok'el slok'tomba ta vun mo'oje ta k'usitik ta xtun yu'un chinab tak'in, sk'an jech yelan stojol ti k'u ono'ox cha'al stojole, tey chich' tojel yo' buy li na ja' sventainoj tak'inetik k'usitik stojole, ma'uk sk'an xal ti tpsasik o kanal jech ti jva'lejetik buch'u chak'be sjam ti k'usi chich' k'anele.

Ti stojol chich' k'anel yo' xalik ti lo'il k'opetike, ma'uk to toyol k'ucha'al ta sk'anbik stojol li k'usi chich' tunesanel k'alal chich' bolesel ti lo'ile xchi'uk ma'uk to toyol k'ucha'al stojol k'alal chich' takel bale.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

Chanlajuneb svo'vinik smantalil- Ja' to chich' takel bal mo'oje chich' ak'el bal ti mi tojbil xa ti lo'ile. Ti mi ta chinab tak'in la sk'an batele, xu' sk'anbebal li Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yeje ti buch'u ta ba'yel to'ox la stabe ta k'anele, xu' ta set set jch'am lo'il no'ox xtok ti mi yu'un jech s-elan sk'ane.

yan mantal noch'anbil POE 29-08-2007

J-ECH'EL MANTAL

Transitorios

Sba yitolil mantal: ti mantal li'e ta x-och ta abtel k'alal mi yich' xa pukel ta Spukobil k'op a'yejetik ti ojtikinbil yu'un jlimaltik Chiapae, ja' jech pukbil ska' kucha'al chich' ael li' ta olon tanae.

Xchibal yotolil mantal: li ya jva'lejetik li Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el Lo'il A'yeje, ta x-ak'batik ti yabtelik k'alal mu to tsts'ak'ij lajuneb xcha' vinik yochel ta ojtikinel ta abtel li mantal li'e.

Yo' stsak o yabtel li Snail abtelal li'ie, li Jva'lejetike ta xich'ik t'ujel ta oxib, chanib xchi'uk vo'ob ja'vil, taje ja' yo' mi yich'ik jelele, na'bil ti oy buch'u tey to chkom ti xu' sjelolan sbaike.

K'alal mu to sta slajunebal yo'vinik k'ak'al ochem ta abtel ti snail abtelale, ta slok'es ya'yej smantal lek xbak' ta yute.

Naka k'uxi la stsak yabtele, li j-abteletik ta Snail abtelale, ch-ochik ta spasel abtelaletik yo' xich' stunesel ojtikinel li mantaletik xchi'uk chich' taniel ta skotol jujuchop jnaklejetik, jech k'ucha'al chich' bijibtasel skotol vinik antsetik xchi'uk jtunel j-abteletik.

Yoxibal yotolil mantal: Ja' no'ox mi la stsak yabtelik ti Jva'lejetik ti ta snail abtelale, chlik stanibik sk'oplal ti k'usi stak' ojtikinel yu'un ti xu' xich' jak'el k'usiuk no'ox ta jk'an chka'itik xchi'uk ti sk'elel schabiel svunal jun vinik ants, ja' jech chk'otanuk ta pasel li li' tsakajtik yuilale:

Ta yuilal Noviembre xchi'uk Diciembre ta ja'vil 2006, ti Jva'lejetike ta xak'bik chanobtasel bijubtasel k'u yelan ta yabtelanel ti chalbik yalbenal sjam a'yej ta comon ti buch'utik ch-ochik ta jchapanej k'opetike, ti buytikuk snitulul ti abtelale xchi'uk ta yantik osiletik.

Ja' jech xtok, ta yuilal Enero ta sja'vilal 2007, ta xakb'ik jech chanubtasel bijubtasel xtok li j-abteletik buch'u chak'bik sjam ti k'opetike.

Ta yuilal Febrero ta 2007, ti jva'lejetike ta xak'bik ti k'u yepal tsk'anik chanobtasel bijubtasel ti buch'uti ta x-abtejik ta xchapanel xk'elel k'opetik xchi'uk ti j-abteletik buch'u ta smeltsanbik sk'oplal ti k'usitik chich' jak'el, ta snitulultak ti abtelale xchi'uk ti epal yantik osiletike, yo' slikesik ta spasel ti k'usi oy ta stojolike, ti k'u yelan albilike.

Ta yuilal Marzo, Abril xchi'uk Mayo ta 2007, ta x-och ta tik'el ti abtelal Snitilil Snail Sjak'benal Lo'il A'yej xchi'uk ti j-abteletik chak'bik sjam a'yejetik, ja' ta sbijil k'elik ti Jva'lejetik ti yo' lek stsakoj yip ta xkome.

Xchanibal yotolil mantal: Ti jteklumetike chlik spukik bal yojtikinel ti va'i tsakel ta muk' ti k'usi chich' jak'anele xchi'uk ti sk'ejel snak'el svunal vinik antsetike, ti chak' sba ta tunel ta skotol jch'iel jk'opojeletik ak'o k'u yepal stak'inik chi'uk jayib oyik ta jun lum, chlik spasik li k'u yelan ta xal li ta mantaletik ta stojol li buy jteklum ti x-echo ta cien mil yajvale, ta sba svakibal yual ta 2007 ta xa x-och ta tsakel ta muk li buy jteklumal ti oy lajuneb yoxvinik xchi'uk vo'vinik mil oy yajvale, ta xchibal svakibal yual ta 2007 ne chlik tsakatikuk ta muk' li jteklum buy naka vo'ob xchi'uk lajuneb yoxvinik mil yajvaltake.

Svo'obal yotolil mantal: Yo' xak' sjam smelol sk'eel ti mantaletike jech k'ucha'al ta xal ta yoxibal xcha' vinik (23) yotolil mantal, ti smalaele ja' ta oxib u.

Svakibal yotolil mantal: Ta xlaj yip.

Articulo transitorio derogado POE 29-08-2007

Svukubal yotolil mantal: Li buch'u sbainoj chapanej k'opetike sk'an sjelobtasikbatel ti vunetik akbilik ta stojolalike xchi'uk ta sk'ejik ta yaviltak.

Jech xtok, sk'an spukik bal ti lo'il a'yej ta comon li k'usi chal ta mantaletike, k'alal sk'anto xts'akij balun vinik k'ak'al ti ja' no'ox chlik yich' atel k'uxi chlik ta abtel li jkuch abteletike.

Svaxakibal yotolil mantal: Yo' xk'ot ta pasel ti k'usi tsk'an li Smuk'ul Nail Sventa Sjak'el A'yej ta Comone, ta slekil ta ta ik'el j-abteletik, k'usitik chtun yu'unik xchi'uk buch'u xkoltavan ta tak'in ta stojol li buch'u yich'oj ta muk' li vunetik ti ja'ik li: Planeacion y Finanzas xchi'uk li Administración, yo' xak'ik ech'el ti k'u yepal ta xtin yo' lek x-abteje, ja' ti k'u yelan ta xil chtun yu'une.

Ti j-almantale ta xal ti ak'o yich' pukel, ti ak'o xanavuk xchi'uk ti ak'o k'otuk ta pasele.

Jech yelan k'ot ta pasel li ta yut chapob k'op tey ta H. tsobol jpas mantaetik ta yosilal Chiapa ti skolem xchi'uk tspas mantale, tey k'ot ta pasel ta muk'ta lum ta Tuxta, ta sbuluchibal k'ak'al ta yuilal octubre ta ja'vil 2006.- D. P. C. Enrique Orozco Gonzales- D. S. C. Hector H. Roblero Gordillo.- Rúbricas.

Ti ko'ol k'ucha'al li sba k'olal li ta sbuluchibal yoxvinik yotolil mantale, ti tey ta xal ta mantaetik xchi'uk ti k'uyela yich' k'elele, ta xkak' ta a'iel ti k'usi k'ot ta chapel ti tey ta sna stotilal j-al mantal tey ta muk' ta lum Tuxta, ta yosilal Chiapa; ta sbuluchibal k'ak'al ta yual octubre ta 2006.

Pablo Salazar Mendiguchia, ajvalil yu'un jlumaltikk Chiapa.- Roger Grajales GonzalesJts'ibajom yu'un Ajvalil.- Rúbricas.

**TI YALBENAL XCHA' MELTSANEL K'OP XCHI'UK SLO'ILTAEL J-
ECH'EL MANTAL**

DECRETOS DE REFORMA Y ARTICULOS TRANSITORIOS

Xchapbenal 270

Ajvalil ta Jlumaltik Chiapa Juan Sabines Guerrero, ta xak'be ya'i ti yajval jlumaltike: ti Sexagésima legislatura, ja' tun yu'un yo' xva'ij ta yabtel li ajvalik li:

Xchapbenal 270

Sexagésima legislatura ta xchibal legislatura Constitucional yu'un Jlumaltik Chiapa, ti k'usi ta xtun yu'0un lu Coistitucion Politicae; xchi'uk,

Chich' tsakel

CONSIDERANDO

Ti sba k'olal ta 29 yotolil mantal, ti tey tsakal ta Muk'ul mantal ta yosilal mexiko, chak'be yip ti muk'ul tsobombail yu'un jlumaltik Chiapa, chich' k'elel batel ti abtelal buy mu'yuk to k'otem ta stojol ti Congreso de la Unión, jech' k'ucha'al no'ox xtok k'uch'al li k'elbil xae, ja' li k'u yela ta xal li smantalil skotol slumal Mexiko.

Ti yaj-abteltak ti j-al mantale yak'ojj ye'ik ti yu'un lek ta x-abtej xchi'uk ti yajval lum osiletike, yo' smeltsanik ti jlumaltik lek sderecho democratico xchi'uk ti lek chvinaj ti k'usitik oy ta spat xokone, taje ja' yo' stunesik skotolik li yajval jlumaltik chiapae, ja'

jech chk'ot ta pasel k'alal chich' ak'bel yip li sanil j-abteletike ti ja' teyik snitilultak ti abtelaletike xchi'uk ti buy oyik li j-al mantaletik ta sjunul Chiapa, jech ja' tey snitojik xtok ti buch'utik ta stal-o sbaik ti ko'ol staylej yabtelike, ti jteklumetike.

Ja' yu'un ti ajvalile, ta stsinbe yip ti yabtel k'alal chak' be sjam ti k'usitik stak' na'ele stak' jak'ele, yo xich' tael ta melel yich'el ta k'ux ti jlumaltike xchi'uk ti xu'uk xk'opoj ti yajval jlumaltike, ti k'usi tsta ya'i ti jech taje ja' ti xich' ich'el ta k'ux ti k'usi tsk'an ti ajvalil ti ja' la tsk'an ti xkojtikintik k'u yelan ta xbak' ti k'usitik chk'otanuk ta pasel tit a jlumaltike xchi'uk ti k'u yelan ta x-abtejik ti jtunel j-abteletike yoxibal svu'el jlumaltik, k'u yelan ch-abtej ti jteklumetike.

Jech k'ucha'al yich' alel nakatoe, ti muk'ul tsobajel yu'un jlumaltike ti tey ta decreto 412 yotolal, la yak' ta ojtikinel ti mantal chalbe sjam stuk'il ti k'usi chich' jak'ele xchi'uk no'ox xtok ti stak' jak'el ti k'usi ta jk'an ta xka'itik yu'un ti jlumaltike, ti tey lok'em spukel ta spukobil a'yej k'opetik ojtikinbil yu'un jlumaltik Chiapa, ta yotolal 388, ta 12 yu'un ostubre ta 2006, chal ti yu'un xa xu' xich' jak'el k'ustikuke, xu' xa xich' ak'el ta pojel svun vinik ants, xu' xa xich' jak'el jtosuk k'op a'yej, ja' yu'un la spasik li snail buy xu' xich' jak'el li lo'iletike.

Jech xtok, ja' yo' x-ojtikine xchi'uk xich'bal stuk'il li tsakel ta muk' k'alal chak'be sjam ti lo'iletike, yo' lek sak chajan ti k'usitik chich' pasele, ta sja'vilal to'ox 1977 la yich' xa ono'ox k'elel mi tsmeltaj ti Constitucion politica yu'un ti jlumaltik mexikoe, tey ta svakibal yotolal mantal, ti k'usi chal ti mantal taje ja' jech yelan chal ta xchanibal yotolil smanta ti jlumaltik chiapae, tey la stik' ochel yo' buy ti smuk ta mantal ti jlumaltike.

Ti va'i yelan yipe, xchi'uk ti jmojuk ti decreto yu'un Commision Permanente yu'un ti muk'ul tsobajel, ja' jechchal ti ta xcha' cholal xchi'uk ta svuk k'olal ti tey tsakal ta smuk' ta mantal ti Jlumaltike, ti tey yich' ak'el ta ojtikinel ta 20 yu'un Julio ta 2007, ti j-al mantale tey ta xak' ti ak'o k'otuk ta pasel mantal yu'unik ti j-abteletik ta jlumaltik Chiapae.

Jech k'ucha'al yich ael ta ak'ole, k'elbil ti chich' ak'el sba slikeb ti spajebal stsakoj yip ti k'usi chich' ak'bel yojtikin ti vinik antsetike, taje ja' chak' ti mantal ta sjambe smelol k'usitikuk no'oxe xchi'uk ti buy xu' jak'tik sjam smelol ti k'usi ta jk'an ta xka'itike.

Ti va' yelan slikebe, ti oy jun lek yalbenal ti ich'el ta muk'e xchi'uk ti ko'ol ta sa'ik ti yo' k'unuk ta spas sba ti ajvalil yu'un li k'usi ta xak'be sjam lo'iletike, ja' yu'un un tsots sk'oplal xich' jelbel sbi tik'usitikuk k'opal mu x-ojtikaje, ti k'u yelan slikeb stalel ti buy chich' jak'el a'yeje, ti sak chajan yu'uk ti k'usitik chk'otanuk ta pasele, epto k'usi yan.

Jech k'ucha'al li yich' ael nakatoe, li Muk'ul tsobajel yu'un li jlumaltik Chiapae, tsots sk'oplal yo' slok'es ta satilal li k'usi li' tsakbile:

Ti albil mantal k'u yelan chcha' meltsan, tsts'akubtas xchi'uk ta slok'esan epal yalbenal k'op yu'un ti Mantal ta Xak' Jk'eltik ti k'usi chich' pasele xchi'uk ti tsakel ta muk' ti xu' jak'tik k'usiuk no'ox sventa jlumaltik Chiapae.

Lok'em ta Spukobil k'op a'yejetik ojtikinbil yu'un jlumaltik Chiapa ta 29 yu'un, agosto ta 2007

JUN NO'OX JECH YOTOLIL MANTAL: ta xich' cha' tuk'ubtasel li ba'yel (1) yotolil mantal; ta xich' cha' tuk'ubtasel li sk'olal II, III, IV, V, VII, VIII, IX, XI, XIV chi'uk XV li tey ta yoxibal (3) yotolil mantal, xchi'uk chich' ak'el ochel li yatolal XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII; XXIV, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX; chich' cha' meltsanel li sk'olal I xchi'uk VIII li tey ta xchanlajunebal (14) yotolil mantal, tey chich' ak'bel sts'akin li yox lok'al vune; chich' cha' meltsanel li svo'lajunebal (15) yotolil mantale; ta xich' cha' meltsanel li svaklajunebal (16) yotolil mantale; ta xcha' meltsane li sba cholal k'op li ta svuklajunebal (17) yotolil mantale; ta xich' cha' meltsanel li yotolil mantaletik 18, 20, 21, 22; ta xcha' meltsane li sba cholal k'op xchi'uk li sk'olal III, V, VII yu'un li schanib scha'vinikal (24) yotolil mantale, ta xich' lok'esbel li sk'olal VIII; chich' tuk'ubtasel li tsba cholal k'op xchi'uk li ta sk'olal I, III, VI, VIII ti tey ta 25 yotolil mantale, ta xich' lij'elsbel li IX sk'olale, xchich' ak'bel li yotolil mamantalil Bis; ta xich' tuk'ubtasel li sba chola slikeb li a'yej li tey ta 26 yotolil mantale; chich' tuk'ubtasel li sba cholal a'yej xchi'uk li sk'olaltak I, VI, VII, VIII, IX, xchi'uk XV li ta 37 yotolil mantale; chich' tuk'ubtasel li slikeb a'yej li tey ta 38 yotolil a'yeje; ta xich' tuk'ubtasel li Yoxibal (III) xcvholbel smelol tey ta

yoxibal sbi; chich' tuk'ubtasel li 46 yotolil mantal; chich' tuk'ubtasel li sk'olal IV tey ta 47 yotolil mantal; chich' tik'ubtasel li ta sba cholal ya'yejal xchi'uk ta sk'olal III, VI tey ta 48 yotolil mantal, ta xich' lok'esbel li VII sk'olal; ta xich' tuk'ubtasel sba cholal ya'yej li 49 yotolil mantal; ta xich' tuk'ubtasel li IV sk'olal tey ta 50 yotolil mantal; Ta xich' tuk'ubtasel li 53 yotolil mantal; ta xich' tuk'ubtasel li III, VII, X, XI, XII, XIII, XVIII xchi'uk XIX ti tey ta 64 yotolil mantal, chich' lo'kesel li IX sk'olal; chich' tuk'ubtasel li 66 xchi'uk 67 yotolil mantal, chich' tik'el li svakibal sbi xchi'uk li xcholbel smelol ya'yejal I, II tey ono'ox taje; ta xich' tik'el li yotolil mantaletik 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91; chich' tik'el li svukubal sbi, jun no'ox jech xchilben smelol, xchi'ukk chich' tik'e li 92, 93 xchi'uk 94 yotolil mantal; yo' jech xkom k'ucha'al li'e:

J-ECH'EL MANTAL

Transitorios

Sba yotolil mantal: ti k'usi lok'em sk'oplal li'ech-och ta abtel ta k'alal mi lok' ta ojtikinel li ta Spukobil a'yej K'opetik ti ojtikinbil yu'un li jlumaltik Chiape, jech k'ucha'al komem ono'oxe.

Xchibal yotolil mantal: chich' tenel li vun buy chtalanuk ti ta smak ta be li k'usi chapbil xa leke.

Yoxibal yotolil mantal: K'alal ochem xa ta abtel li k'usitik yich' chapele xchi'uk li jech chal li ta svo'obal, svakibal, svukubal xchi'uk sbalunebal yotolil mantaletik, ti yu'un stak' sk'anik yich'elik ta muk' li buch'u oy k'usi ta sjak' ya'e, ja' ta sba k'ak'al enero ta 2008.

Xchanibal yotolil mantal: li jchapanej k'opetike sk'an xak'ik lok'el ti a'yejetike mo'oje stak' stuk'ubtasik ti mi jech tsk'an chilike, k'alal mu to tsta slajunebal yo'vinik k'ak'al ochem ta abtel ti mantaletike.

Svo'obal yotolil mantal: Li svu'eltak li jlumaltik Chiapae, li butikuk ajvaliletik ch-abtek ta sventa stukike, ti jteklumetik ech'em ta ox vinik ta mil yajval ti slume, sk'an me oyuk k'usi xbak'ik o ta sjak'el ti yajval lum ti k'usi ta sk'an ta sjak' ya'ike, xchi'uk

ti k'u yelan chk'ot ta chapanel ti vunetike, ti tsjak'ik taje ja' slajeb k'ak'al li ta 31 yu'un dicimebre.

Svakibal yotolil mantal: Ti jteklumetik buy oy lajuneb chanvinik ta mil yajval ti slume, ska'n me chapal yo' oy k'usi xu' sjak'ik-o ti a'yeje, xchi'uk ti k'u yelan chk'ot schapbenal ti chal li lok'em ta alele, ja' no'ox mu x-ech' ta ja'vil k'alal lik xa ox ta abtele.

Svukubal yotolil mantal: Ti buyuk no'ox teklumal ti mu x-ech' ta lajuneb chanvinik ti yajvale, ti buch'u tsjak' ya'i a'yeje xu' tsjak'ik ta ta chinab tak'in, k'alal mi lik xa spasel ti j-ech'el mantaletik; ta sba xa enero une xu' xa sk'anik sjak'benal ta ts'ib.

Svaxkibal yotolil mantal: k'alal mi lek xa stsakoj yip yi k'usitik k'otanuk ta chapele, ta xich' ch'ayel ti mantaletik ta yin to'ox ti buy chich' chapane ak'el ti lo'iletike, yo' xich' ojtikinel ta spat xokone, tey chich' tanibel sk'oplal ta Spukobil a'yey k'opetik ta yotolil 013, ta yuilal 14 febreto ta 2007, ja' tey chich' bal li yotol 064-A-2007.

Sbalunebal yotolil mantal: ta x-och ta ch'ayel li j-ech'el mantal ti chalbe sjal k'u yelan xu' xich' k'anel ti a'yeje schi'uk ti ich'el ta muk'e, ti tey chlok' ta ojtikinel ta ta Spukobil a'yey mantal yu'un jlimaltik, ti ja' yotolal 388, ta 12 yu'un octubre ta 2006.

Slajunebal yotolil mantal: Ti yo' buy oyik ti j-abteletike ta xtak ech'el matal xchi'uk li Totilal jva'lej ta ta xlabé ech'el ti j-al mantaletik, ti yu'un k'alal sk'anto sts'akij lajuneb yo'vinik k'ak'ale chlik yich' atel k'uxi lok' ta ojtikinel ti k'usi chapbile, yu'un sk'an xich' ak'el ta ojtikinel ti k'usi yich' alel ta abtelal vun tey ta yut abtelale.

Sbuluchibal yotolil mantal: ti snail ti buyik ti j.abteletike, jech k'ucha'al chal ti mantaletike, chk'ot ta pasel yu'un xchi'uk ta sk'el lek mi lek chk'ot ta pasel ti j-ech'el mantaletik li li' ta chapbil lo'ile. ti j-al mantale ta xal ti ak'o yich' pukele, xlok' ta xanvile xchi'uk ti k'otuk ta pasele. Jech tey k'ot ta pasel ta yut chapob k'op ta muk'ul ts'obombail li ta slumal Chiapa, tey ta muk'u ta lum Tuxta, yu'un jlumaltik Chiapa, ta 28 sk'ak'alil yual agosto ta ja'vil dos mil siete.- D. P. Dip. Juan Antonio Castillejos Castellanos.- D.S. Dip. Juan Gómez Estrada.- Rúbricas.

Jech s-elan chapaj jech k'ucha'al ta sk'olol I tey ta 42 yotolil mantal tey yo' buy li muk' ta mantal yu'un li jlumasltik México xchi'uk ti yich' xa k'elel, chkak' lok'el li k'usi yich' chapel li' t asna li j-al mantaletik yu'un jlumaltik Chiapa, li' ta muk' ta lum Tuxta, ta stobal k'ak'al ta yuilal agosto ta dos mil siete.

Juan Sabines Guerrero, ajvalil yu'un jlumatik.- Jorge Antonio Morales Messner, jts'ibajom yu'un ajvalil.- Rúbricas.

Traducido por: Angelina Díaz Ruiz